ARHIVELE STATULUI

ŞCOALA SUPERIOARĂ DE ARHIVISTICĂ ŞI PALEOGRAFIE

ALBUM

DE

PALEOGRAFIE ROMÂNEASCĂ

(SCRIERE CHIRILICĂ)

DE

I. BIANU
PROFESOR UNIVERSITAR
MEMBRU ŞI BIBLIOTECAR AL
ACADEMIEI ROMÂNE

N. CARTOJAN
CONFERENŢIAR UNIVERSITAR
PROFESOR AL ŞCOLII SUPERIOARE
DE ARHIVISTICĂ ŞI PALEOGRAFIE

TIPARUL
CVLTVRA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI
1926

PREFAŢĂ

Paleografia chirilică este de o importanţă netăgăduită pentru studiul istoriei, limbii şi literaturii naţionale.

Dela primele sale manifestări scrise, graiul românesc a fost îmbrăcat în haina alfabetului chirilic, care a dăinuit în Transilvania până în primele decenii ale veacului trecut, iar în vechiul Regat până în anul 1863, când, în urma unificării administrative a Principatelor-Unite, s'a impus în toate cancelariile de Stat alfabetul latin. Nici o fărâmă din vieaţa sufletească scrisă a neamului, în curs de cinci veacuri, nu poate fi deci descifrată fără cunoaşterea scrisului chirilic. Dela scoaterea chirilicei din şcoli (în Ţara Românească încă din 1856), ea a fost însă dată uitării. Generaţiile tinere, care se pregătesc acum pentru cercetarea trecutului românesc, au neapărată nevoie de a studià şi deprinde descifrarea scrisului strămoşesc în seminariile Universităţilor sau în Şcoala superioară de Arhivistică şi Paleografie, întemeiată de curând.

Predarea paleografiei chirilice întâmpină însă dificultăţi mari din pricina lipsei de material necesar pentru studiu şi exerciţii. O asemenea lacună în literatura didactică a învăţământului nostru superior îşi propune să umple publicaţia de faţă.

In alcătuirea ei, ne-am străduit în primul rând să dăm o icoană cât mai credincioasă a evoluţiei scrisului chirilic pe toată întinderea pământului românesc, dela formele cele mai simple până la cele mai complicate (vezi de ex. pl.: XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII). Deaceea pe de o parte am ales texte şi documente din toate epocile şi din toate ţinuturile româneşti, iar pe de altă parte am căutat să urmărim formele specifice ale scrisului în toată varietatea manifestărilor lui din manuscripte, hrisoave, cărţi domneşti, zapise, hotărîri judecătoreşti, scrisori particulare, etc. In al doilea rând, am căutat să variem cât mai mult cuprinsul manuscriptelor şi al documentelor pentru a deşteptà, în jurul acestui material de studiu, un interes mai susţinut şi mai multilateral.

Exceptând primele 4 pagine de facsimile din textele secolului al XVI-lea (împrumutate din publicaţia d-lui I. A. Candrea *Psaltirea Scheiană*, ed. *Comisiei Istorice)*, ale căror originale nu se mai găsesc în bibliotecile noastre, precum şi autografele

lui Mihaiu Viteazul (împrumutat din *Analele Academiei Rom. s. II, t. VIII 1885-6*), Dimitrie Cantemir şi scrisoarea lui Ilie Abaza (acestea împrumutate din N. Iorga, *Carol al XII-lea*, în *Analele Academiei Rom. s. II, tom. XXXIII*), toate celelalte facsimile aparţin publicaţiei de faţă.

O mare parte din ele sunt extrase din manuscripte şi documente, cari se aduc pentru întâiaş dată la cunoştinţa publicului pe această cale. Deaceea am crezut necesar să indicăm precis, sub fiecare manuscript, document sau scrisoare, depozitul unde se găseşte originalul.

Materialul acestui album a fost împărţit, pe cât a fost posibil, în trei grupe: manuscripte, documente şi scrisori. In cuprinsul fiecăreia din aceste grupe, textele au fost rânduite în ordine cronologică. Este dela sine înţeles că, în predarea cursului, această ordine este susceptibilă de schimbări şi că, pentru o gradare a dificultăţilor paleografice, s'ar puteà începe cu manuscriptele copiate caligrafic (vezi planşa VII, VIII, X, XI, XIX b, XXI).

Publicaţia această datorează în bună parte apariţia sa sprijinului acordat de Casa Şcoalelor şi de Arhivele Statului; împlinim deci o plăcută datorie mulţumind acì d-lor T. Alesseanu şi Const. Moisil, directorii acestor instituţii.

Dăm mai jos tabla textelor facsimilate, adăogând în transcripţie latină primul rând la textele mai greu de descifrat.

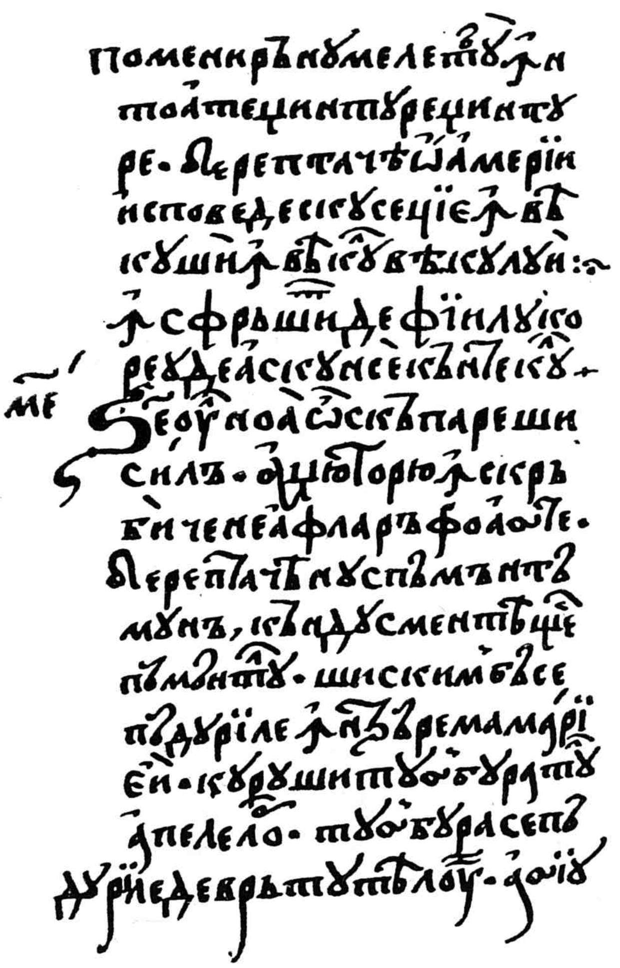
TABLA PLANŞELOR

A. R. — Academia Română p. — pachet
A. S. — Arhivele Statului d. — document

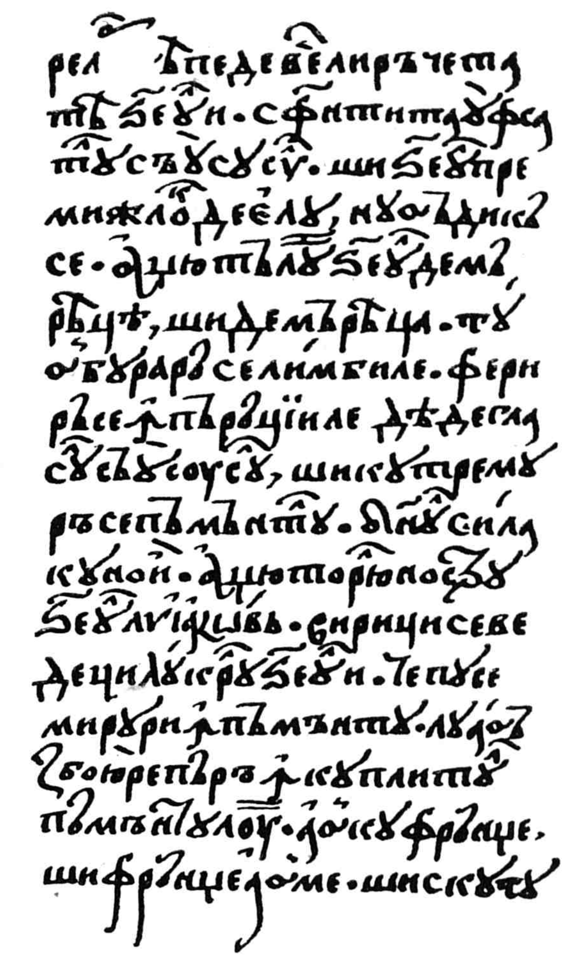
MANUSCRIPTE:

DOCUMENTE ŞI SCRISORI

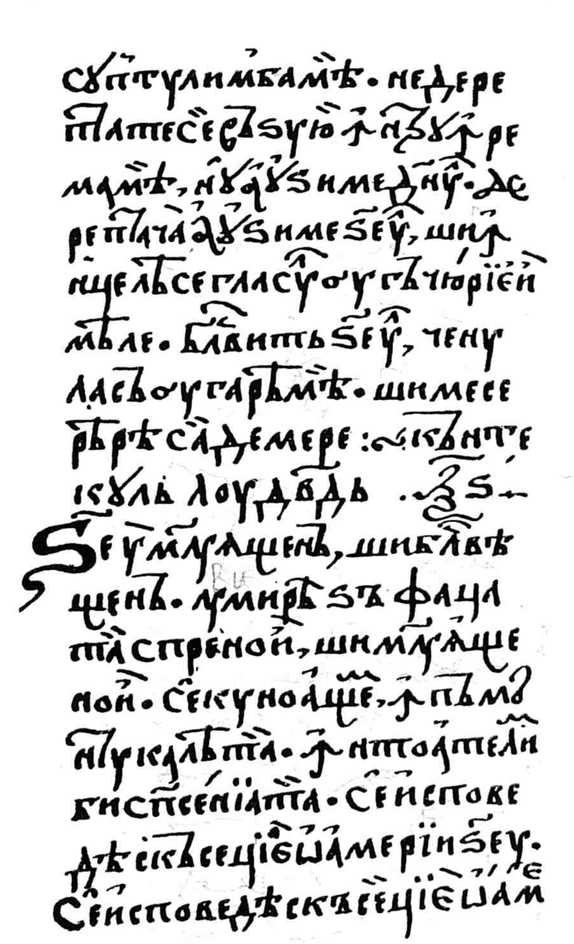
ALTE SCRISORI

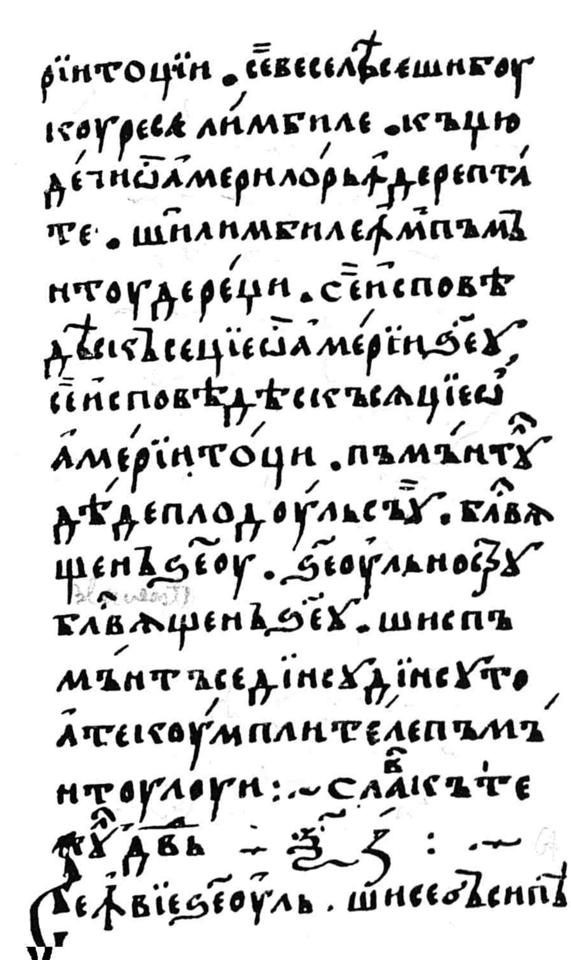
fol. 72v.

fol. 73r.

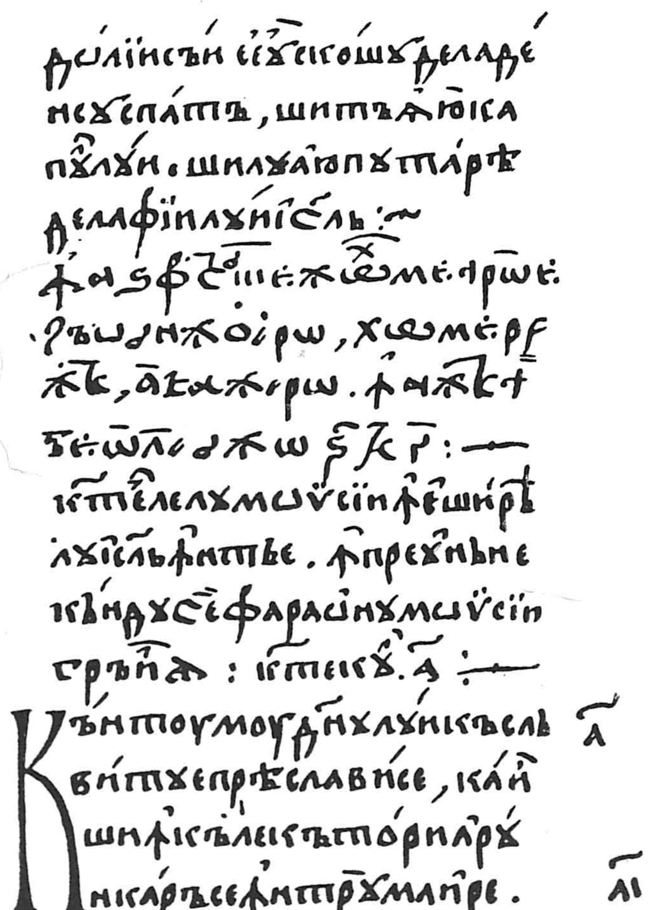

Sec. XVI.
fol. 98v.

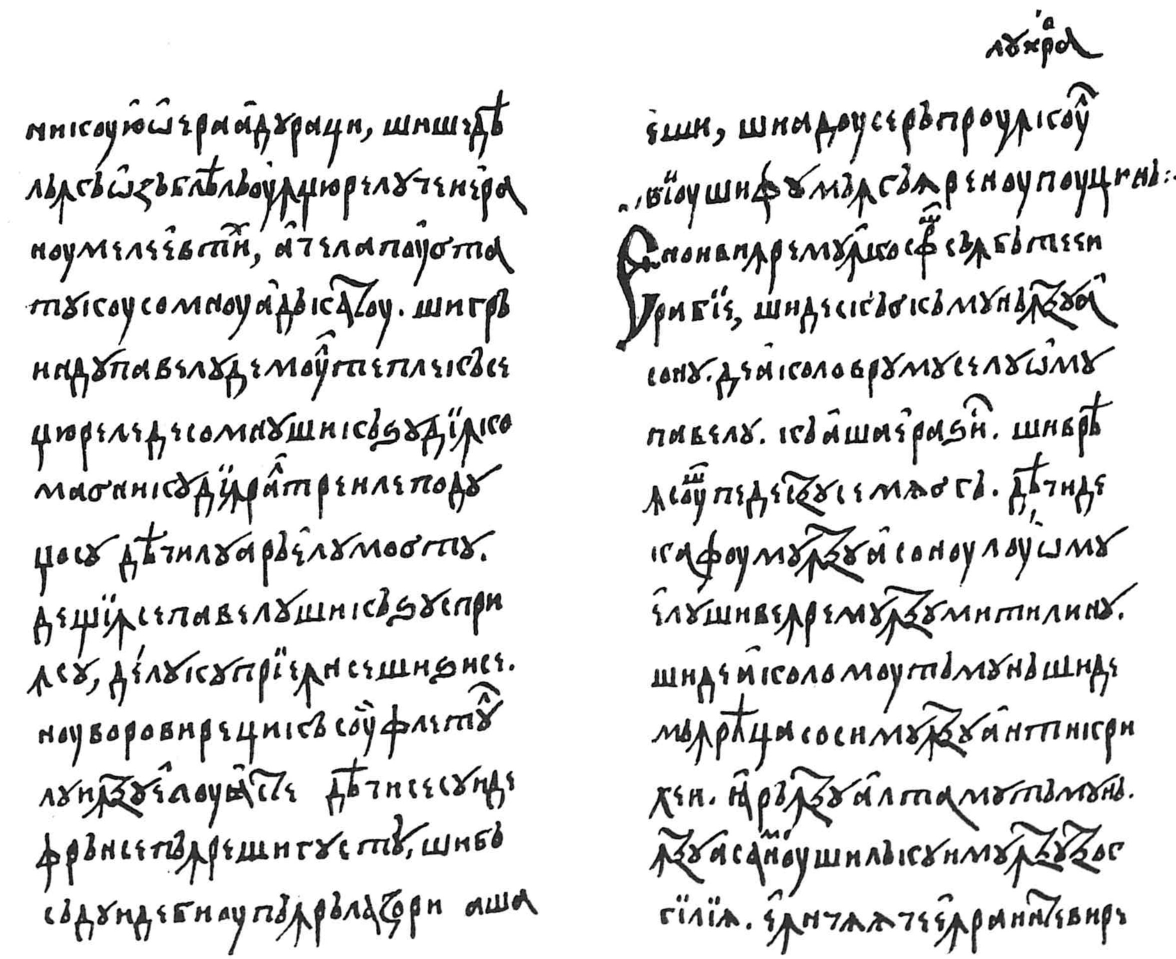

fol. 99r.

PSALTIREA SCHEIANĂ

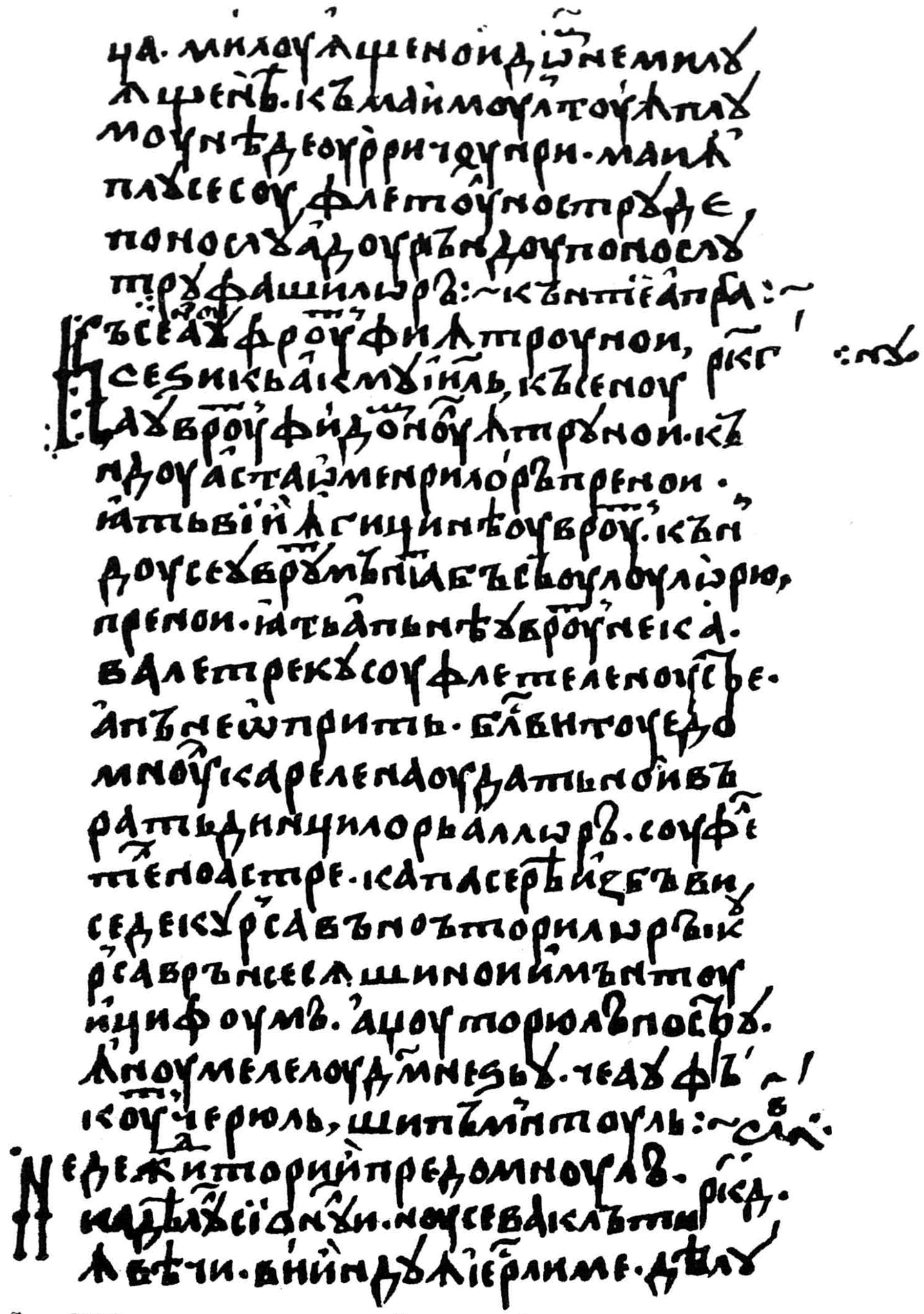
PSALTIREA SCHEIANĂ
fol. 242r. (cu criptograma nedescifrată)

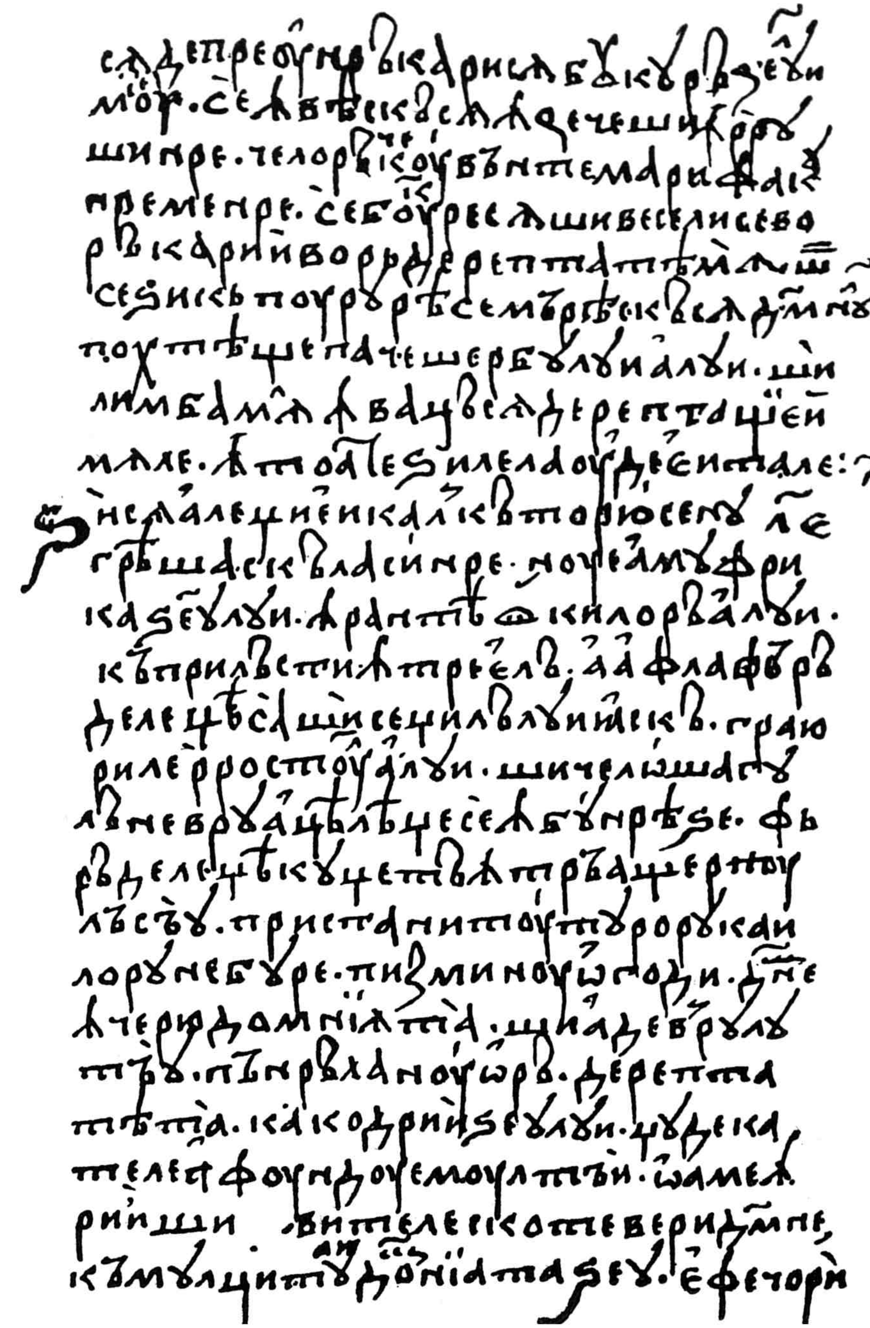

Sec. XVI.

p. 16 **CODICELE VORONEȚEAN** *p. 17*

PL. II

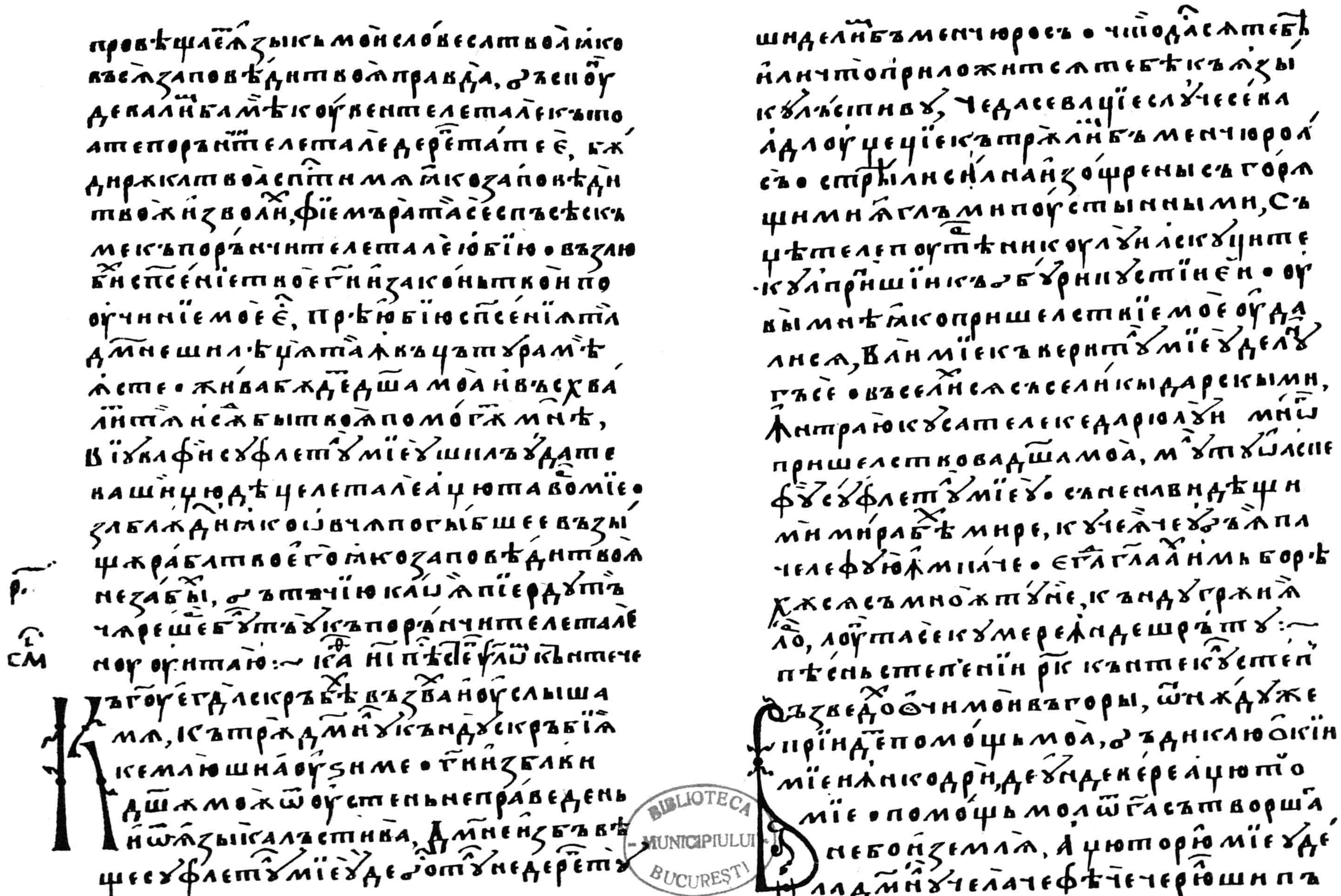

Sec. XVI.
fol. 111r.

PSALTIREA HURMUZAKI

fol. 30r.

PL. III

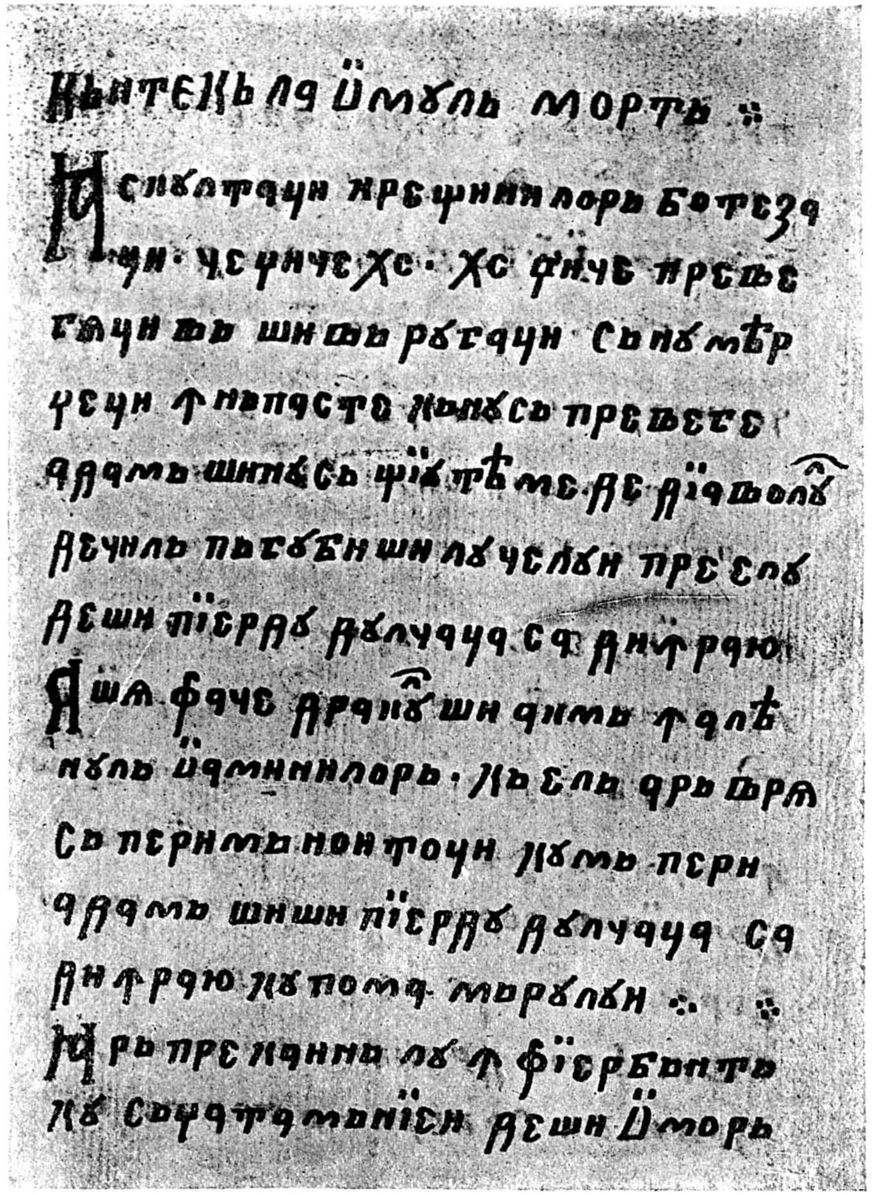

fol. 31v.

PSALTIREA VORONEȚEANA

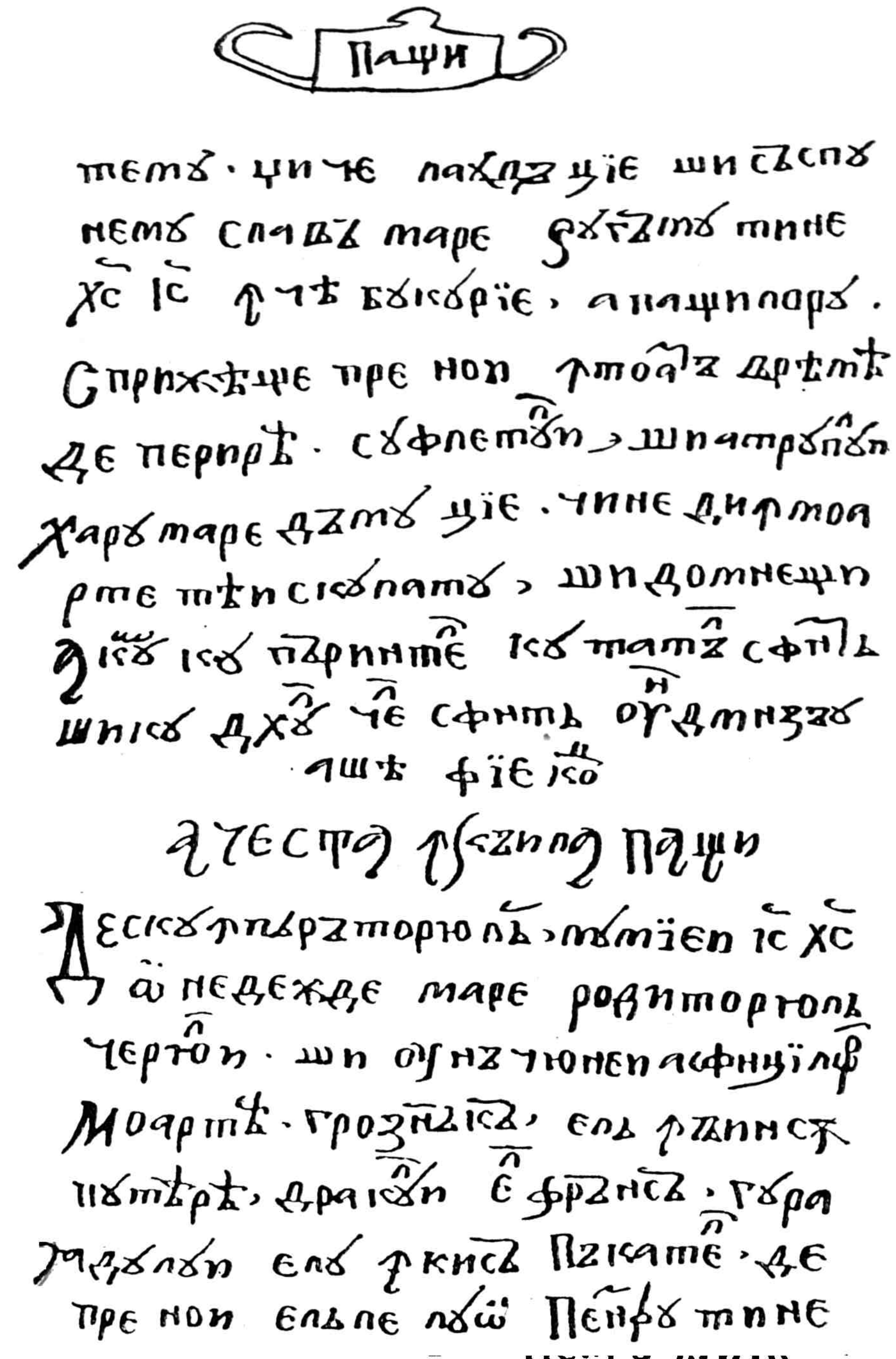
fol. 32r

PL. II

MOLITVENIC

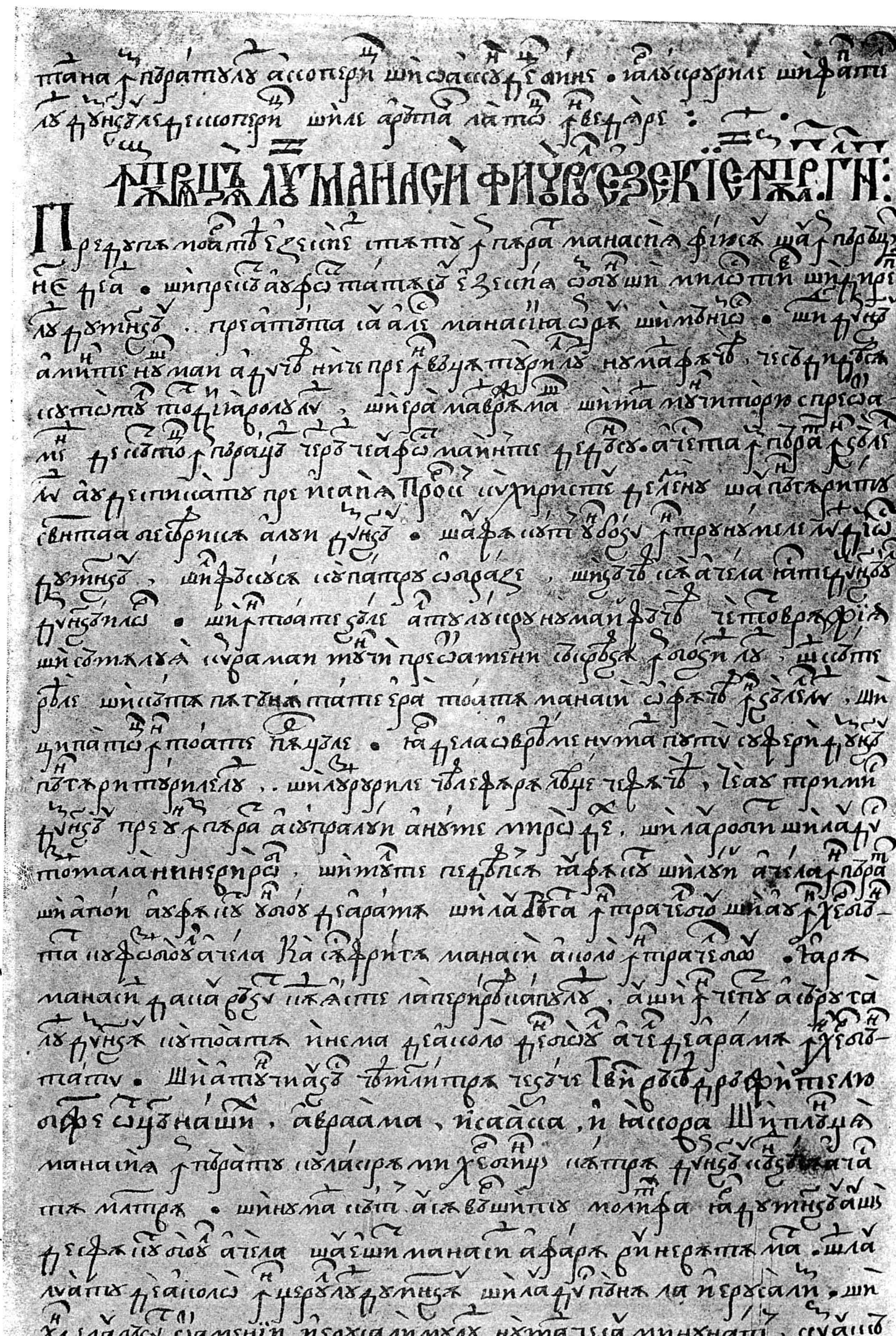
Copiat de Popa Ursŭ din Cotigleatiu, jud. Bihor
Acad. Rom. ms. 4641, f. 27 v

Transilvania, sec. XVII.

MOLITVENIC

Copiat de Popa Giurgiu din Luncasprie, jud Bihor
Acad. Rom. ms. 4642, f. 53 r.

Moldova, 1689.

CRONOGRAF TRADUS DE PĂTRAȘCO DANOVICI

Copiat de Gavril Diac ot Bălțătești

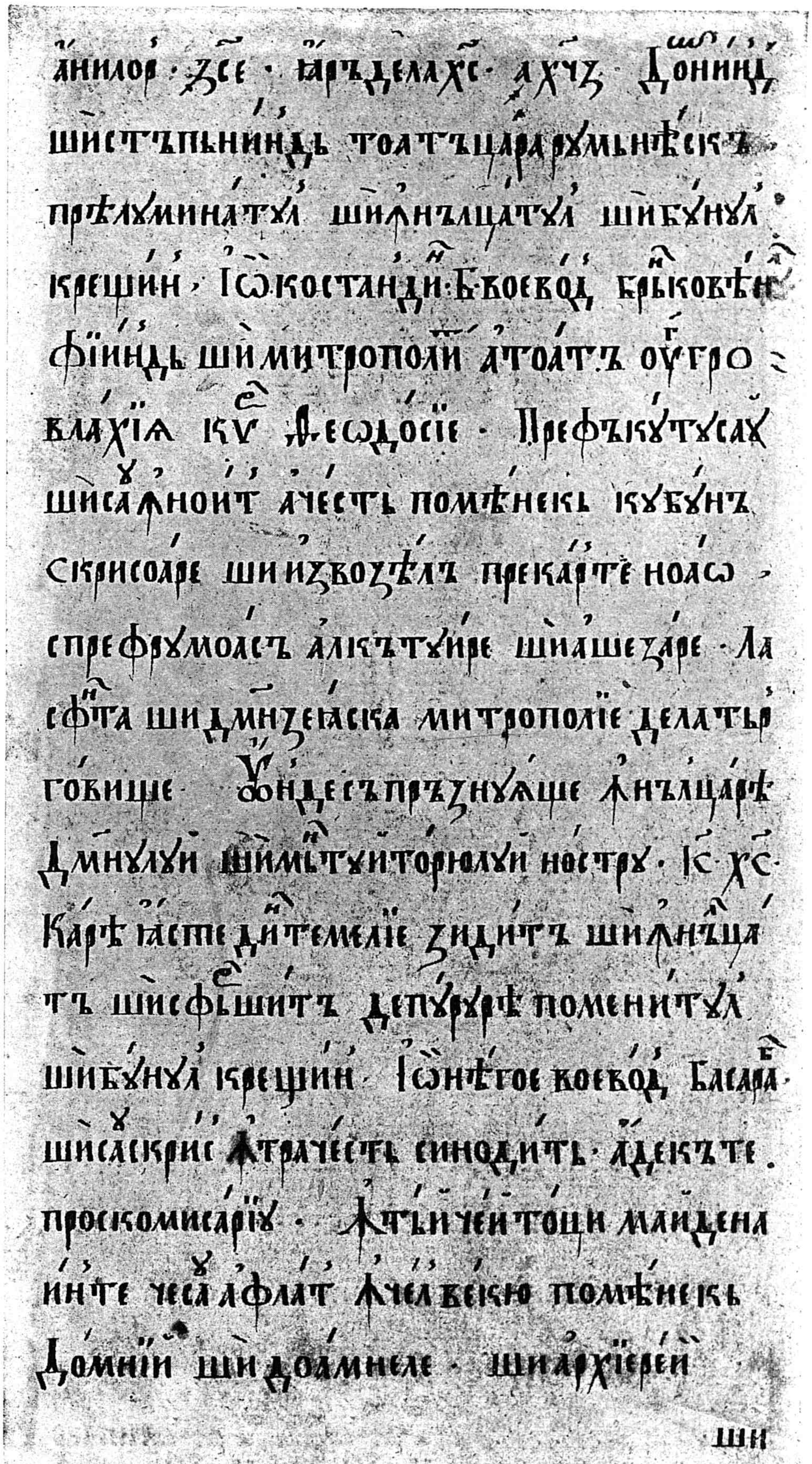
Acad. Rom. ms. 86, f. 92 v

Țara Românească, 1697.

POMELNICUL MITROPOLIEI DIN TÂRGOVIȘTE

Acad Rom. ms 2101, f 1 r

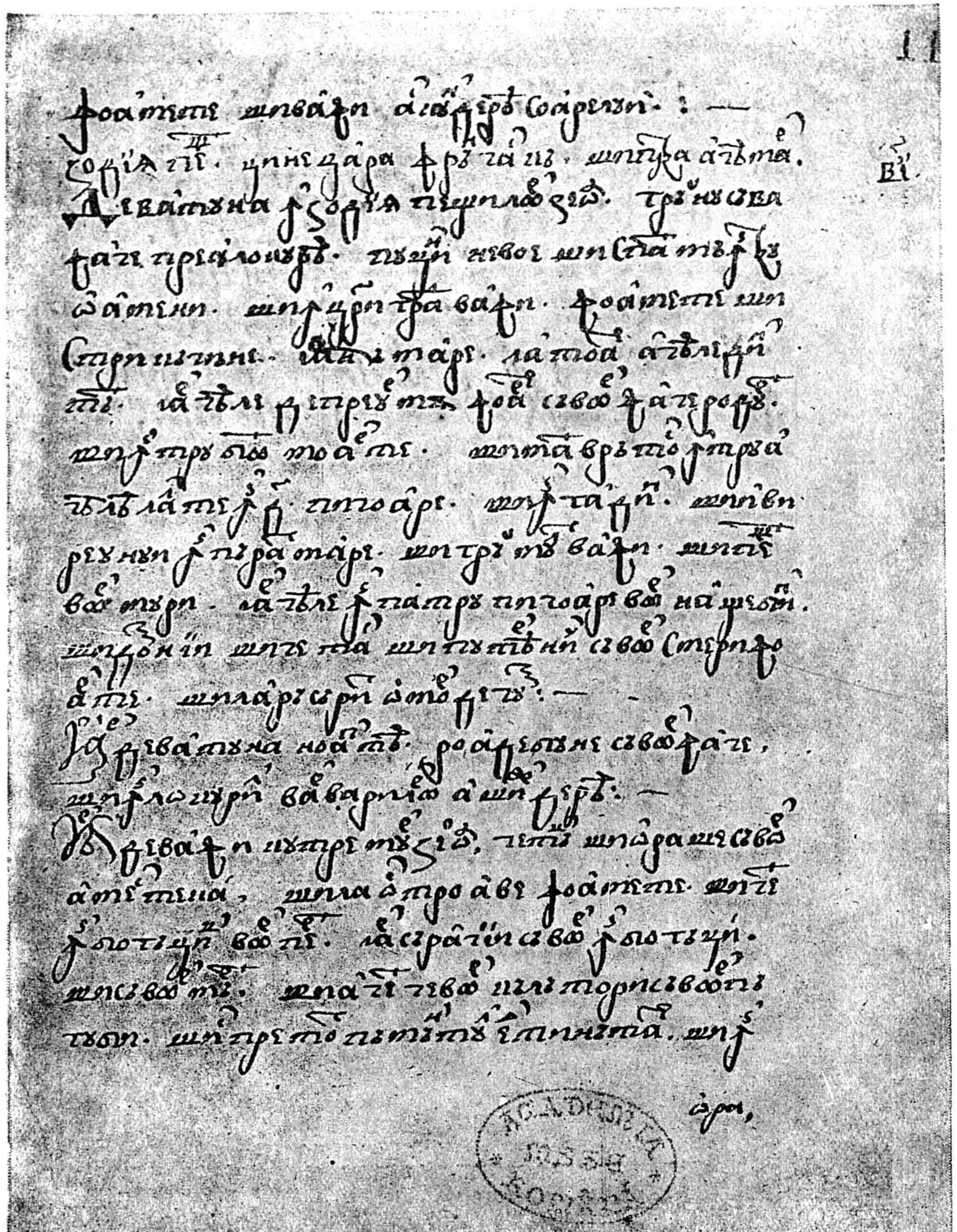

анилор ҂зсе . ꙗръ де ла хс . аҳчз . Домнинд
ши стъпънинд тоатъ Цара Рꙋмънѣскъ
прѣлꙋминатꙋл ши ѫнълцатꙋл ши бꙋнꙋл
крещин Iѡ Костанди Бвоевод Брѣковѣнꙋ
фiинд ши митрополит а тоатъ Ꙋгро
влахiа кꙋр Феодосие . Префъкꙋтꙋсау
ши са ѫноит ачест помѣник кꙋ бꙋнъ
скрисоаре ши извоꙁѣлъ пре карѣ ноа съ
спре фрꙋмоасъ аликътꙋире ши ашеꙁаре . Ла
сфнта ши дмнꙁеꙗска митрополие де ла Тър
говище . Ꙋнде съ прꙋꙁнꙋаще ѫнълцарѣ
Дмнꙋлꙋи ши мнтꙋиторꙋлꙋи ностру Iс хс .
Карѣ ꙗсте ди темелие ꙁидитъ ши ѫнълца
тъ ши сфъшитъ де пурꙋрѣ помнитꙋл
ши бꙋнꙋл крещин Iѡ Нѣгое воевод Басара
ши са скрис ѫтр ачест синодик . А декъте
проскомисарiи . Ѫтъи чеи тоци маи де на
инте че са афлат ѫ челвекю помѣник
Домнии ши доамнеле . ши архiереи
ши

Țara Românească, 1697.

POMELNICUL MITROPOLIEI DIN TÂRGOVIŞTE

Acad. Rom. ms. 2101, f. 1 v.

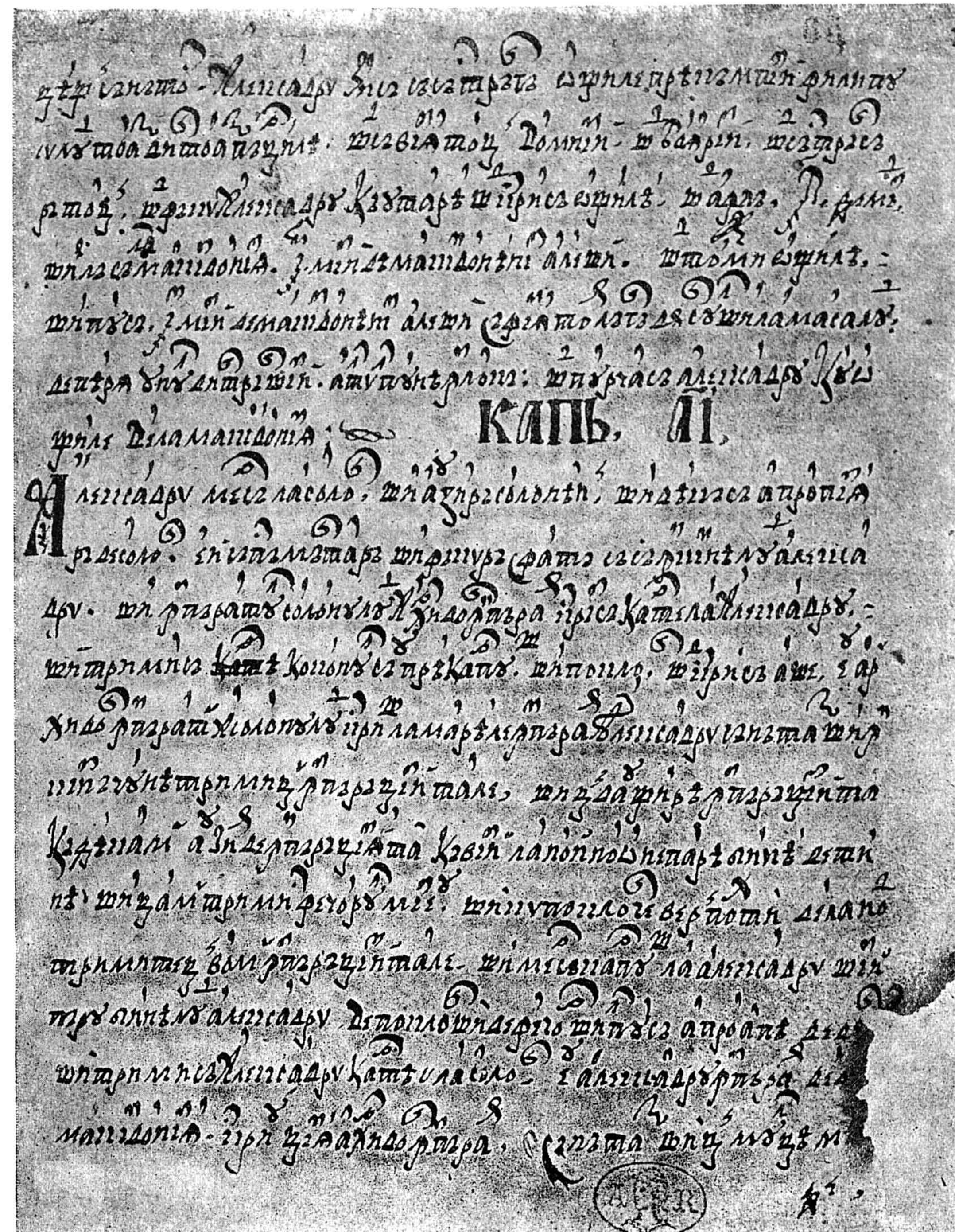

Braşov, 1701.

VRONTOLOGHION

Copiat de Costea Dascălul din Biserica Şcheai

Acad. Rom. ms. 1436, f. 11

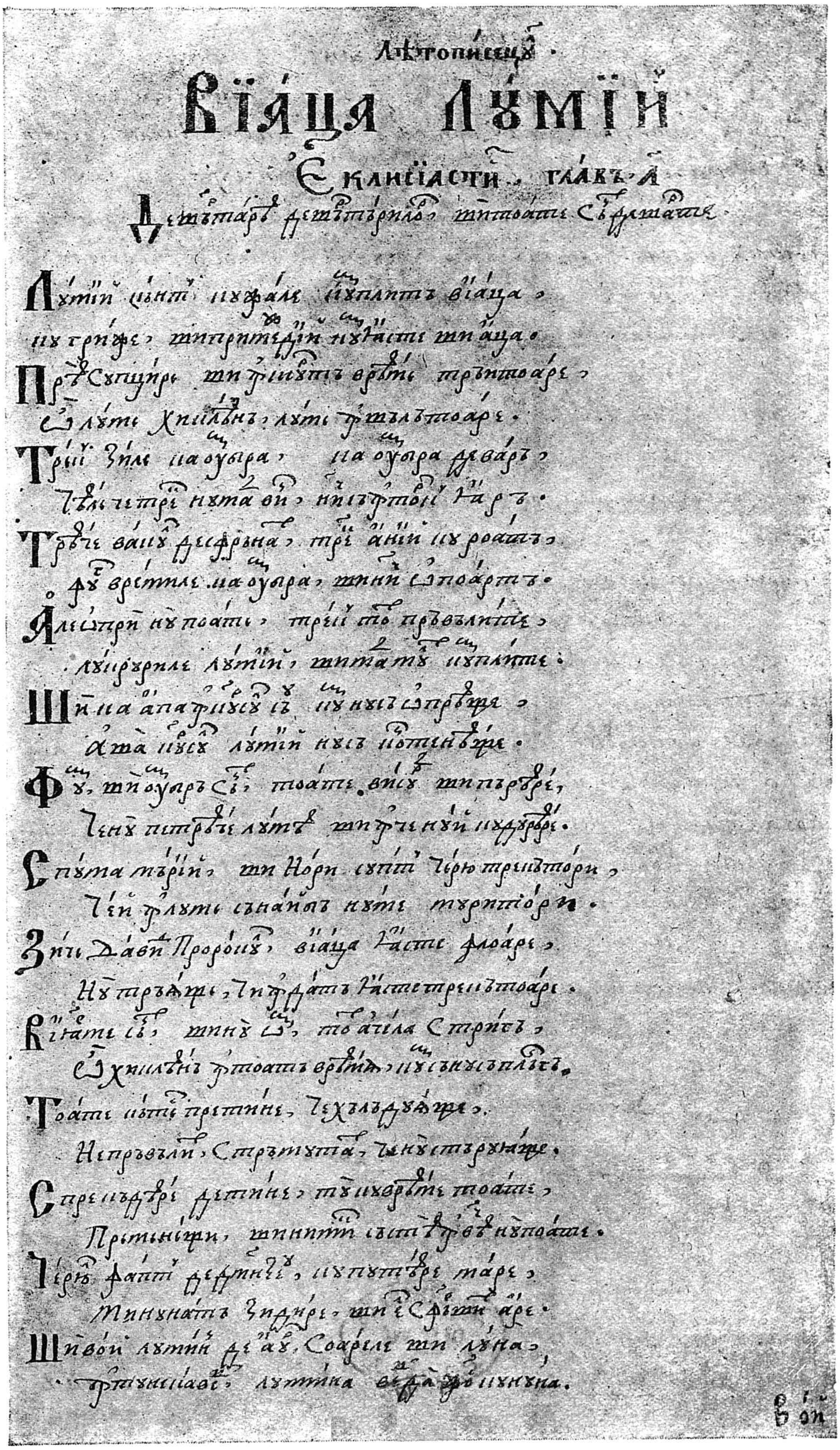
Bucureşti, 1780.

ALEXANDRIA

Ms. copiat de Ierei Ştefan ot Colţea

Acad. Rom. ms. 575, f. 65 r.

PL. IX

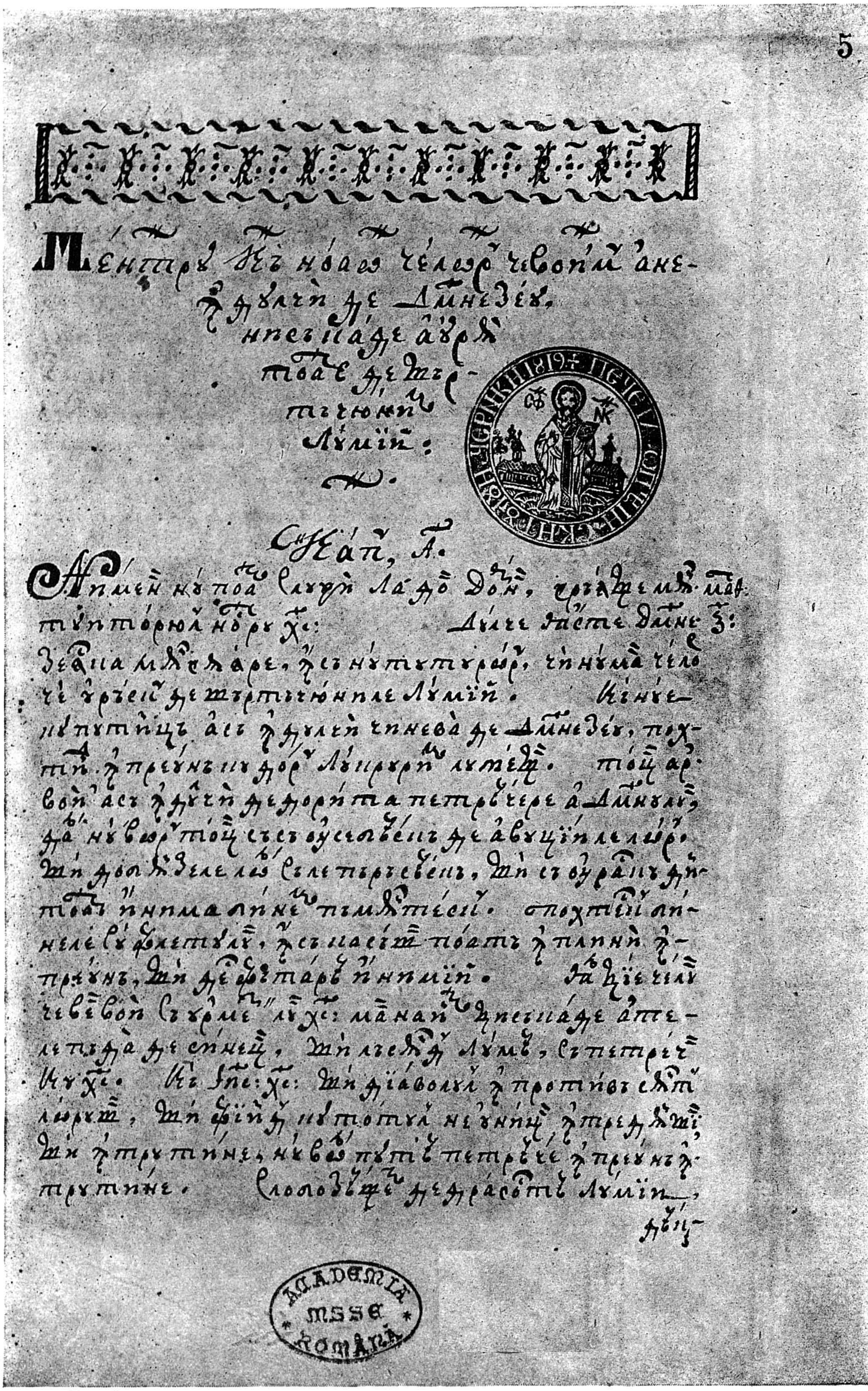

București, 1723.

VIEAȚA LUMII DE MIRON COSTIN

Ms. copiat de Ierei Stanciul dela Biserica Tuturor Sfinților

Acad. Rom. ms. 2715, f. 13 v.

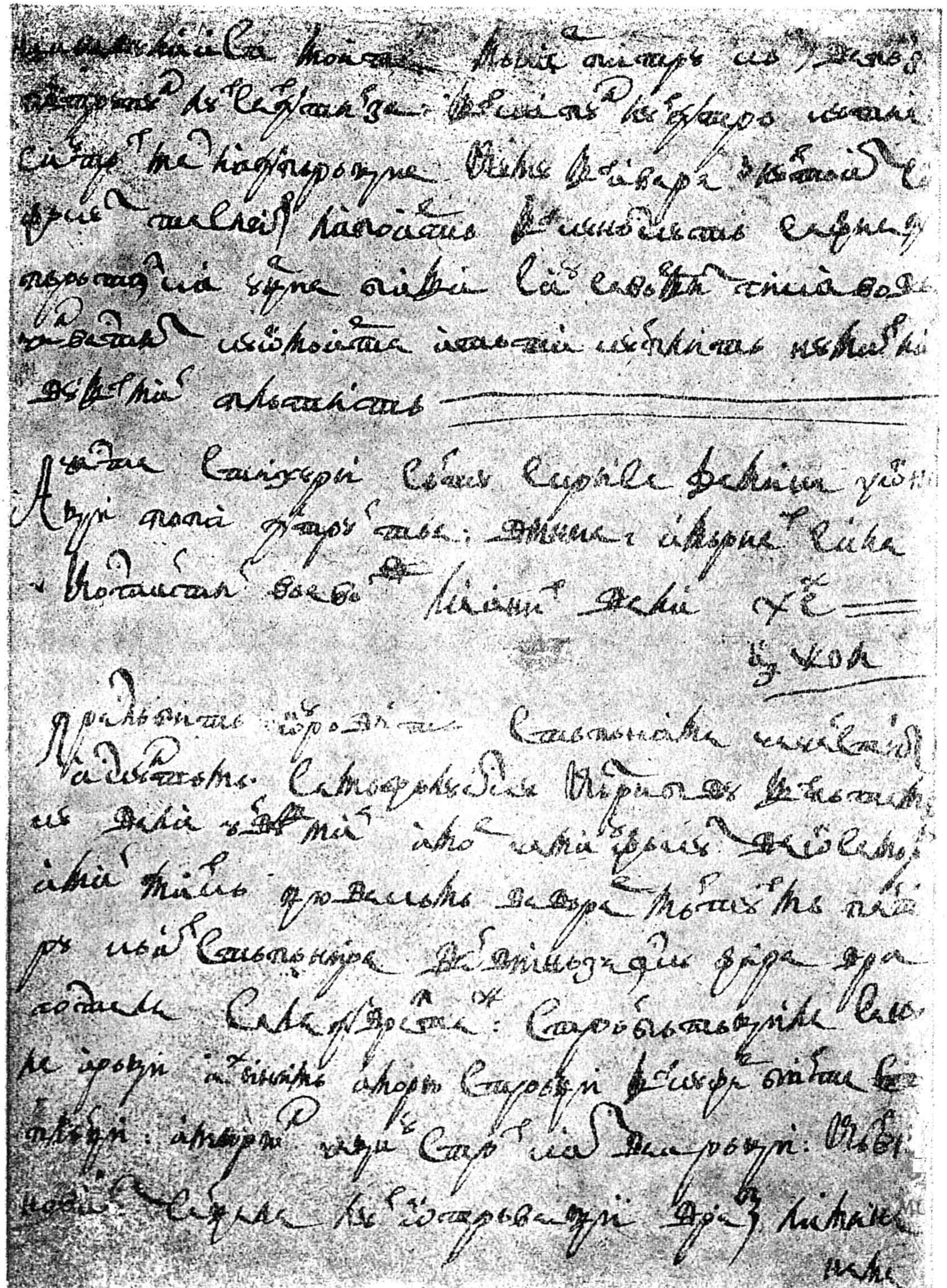

București, 1789.

DIOPTRA LUI FILIP SOLITARIUL

Copiată de Gherasim Ierodiaconul

Acad. Rom. ms. 1919, f. 5 v.

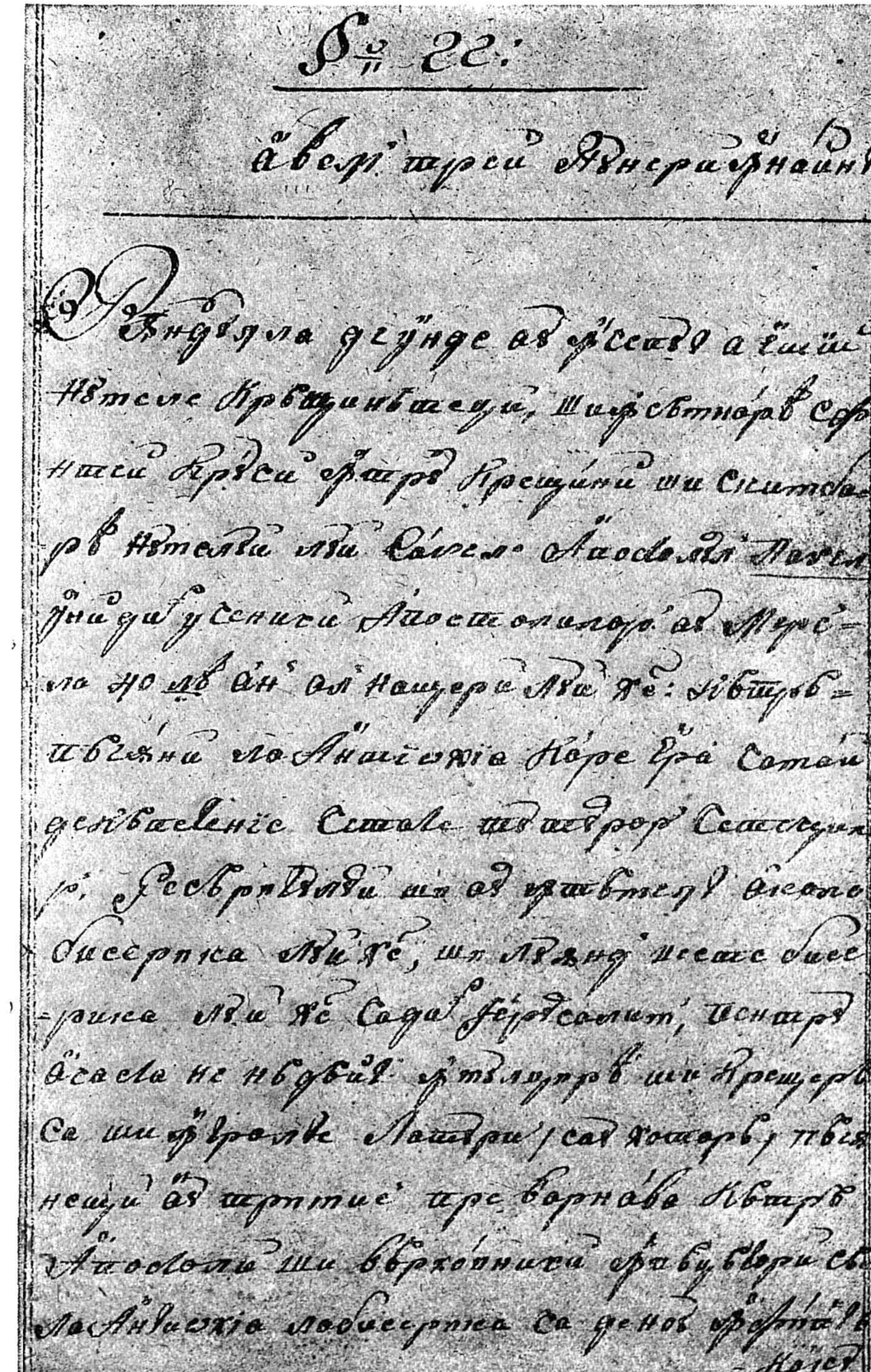

Moldova, 1778.

STIHURI

Copiate de Ioniță Popa

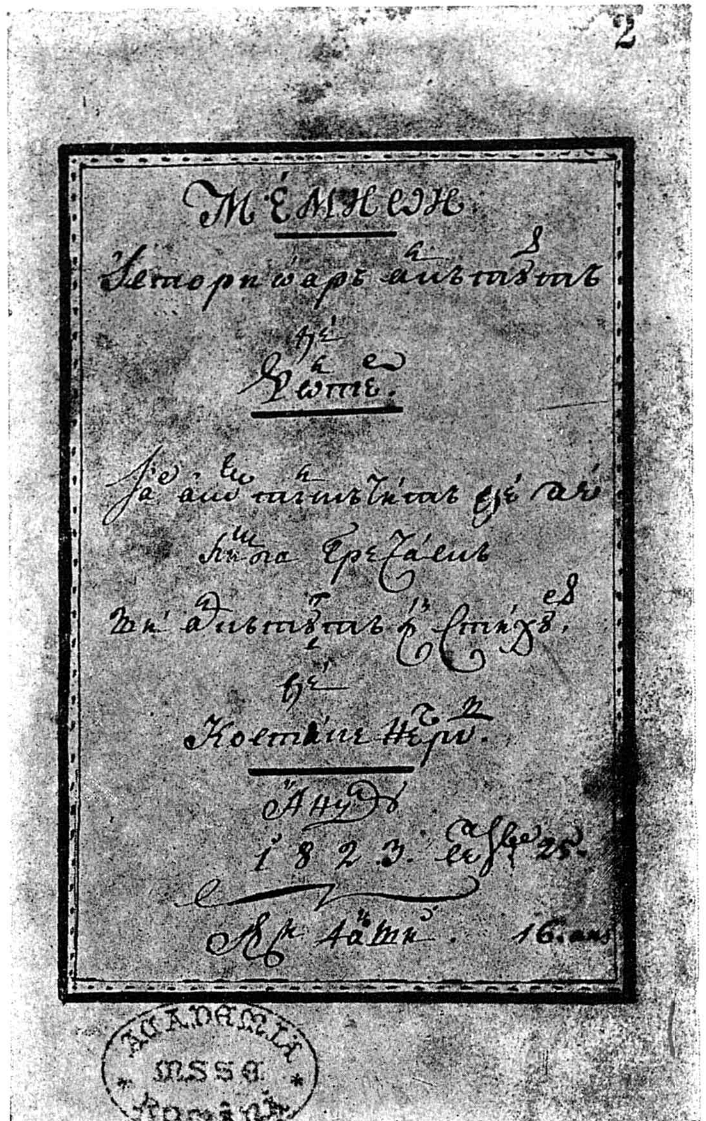
Acad. Rom. ms. 1629, f. 63 v.

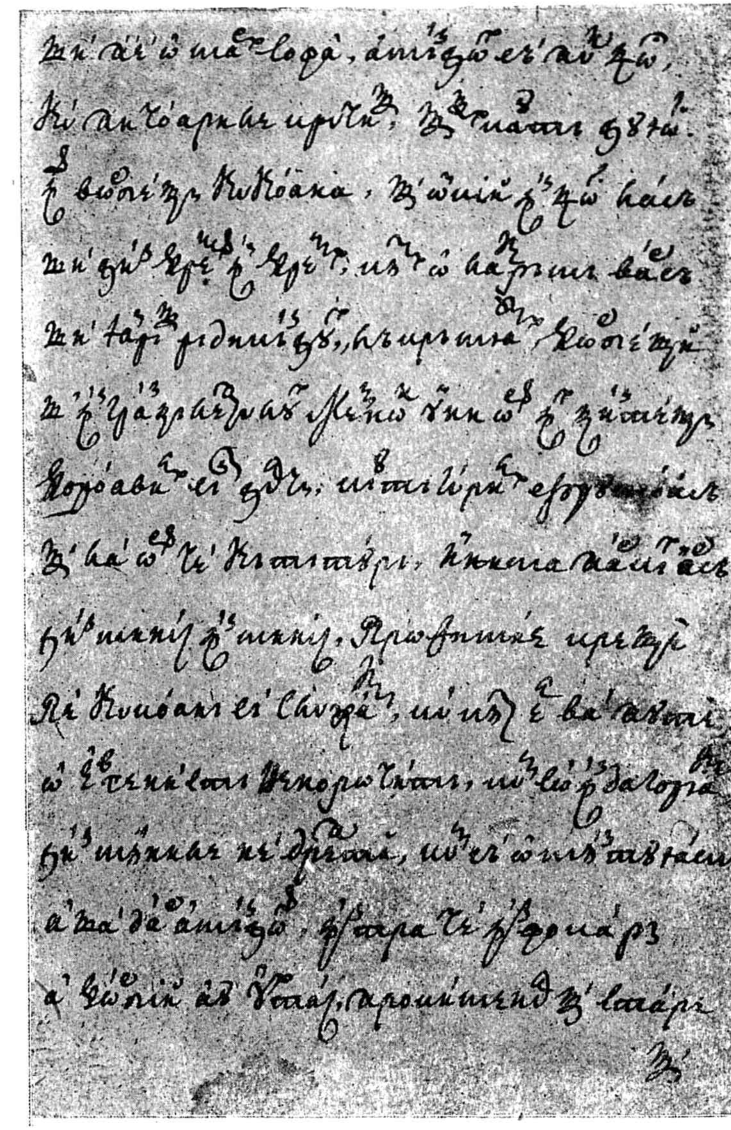

Banat, sec. XIX.

ISTORIA BISERICEASCĂ

Acad. Rom. ms. 2804, f. 57 r.

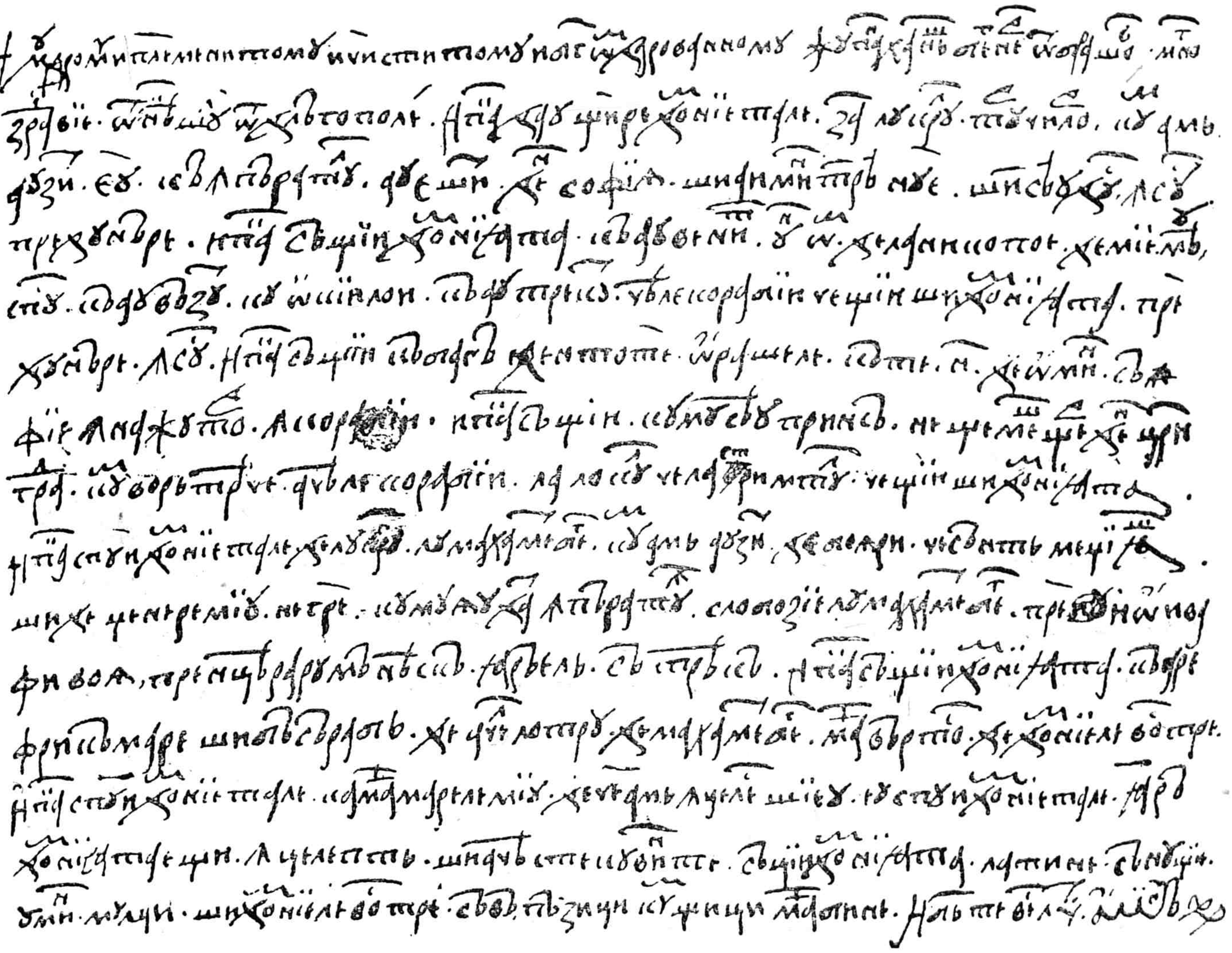
Moldova, 1823.

MEMNON DE VOLTAIRE

Tradus in versuri de C. Negruzzi

Acad. Rom. ms. 3076, f. 2 r. 7 v.

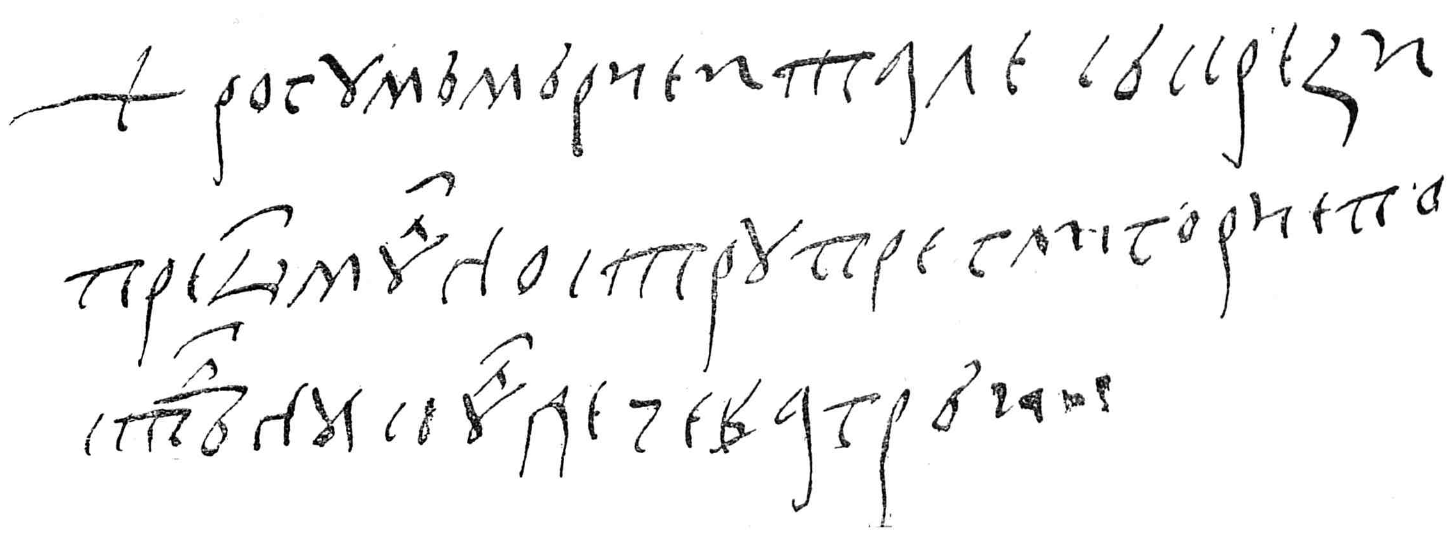
PL. XIII

Ţara Românească, Câmpulung, 1521.

CEL MAI VECHIU ACT ROMÂNESC

Scrisoarea lui Neacşu către jupan Hanăş Begner din Braşov, (Copie fotogr. la Acad. Rom.)

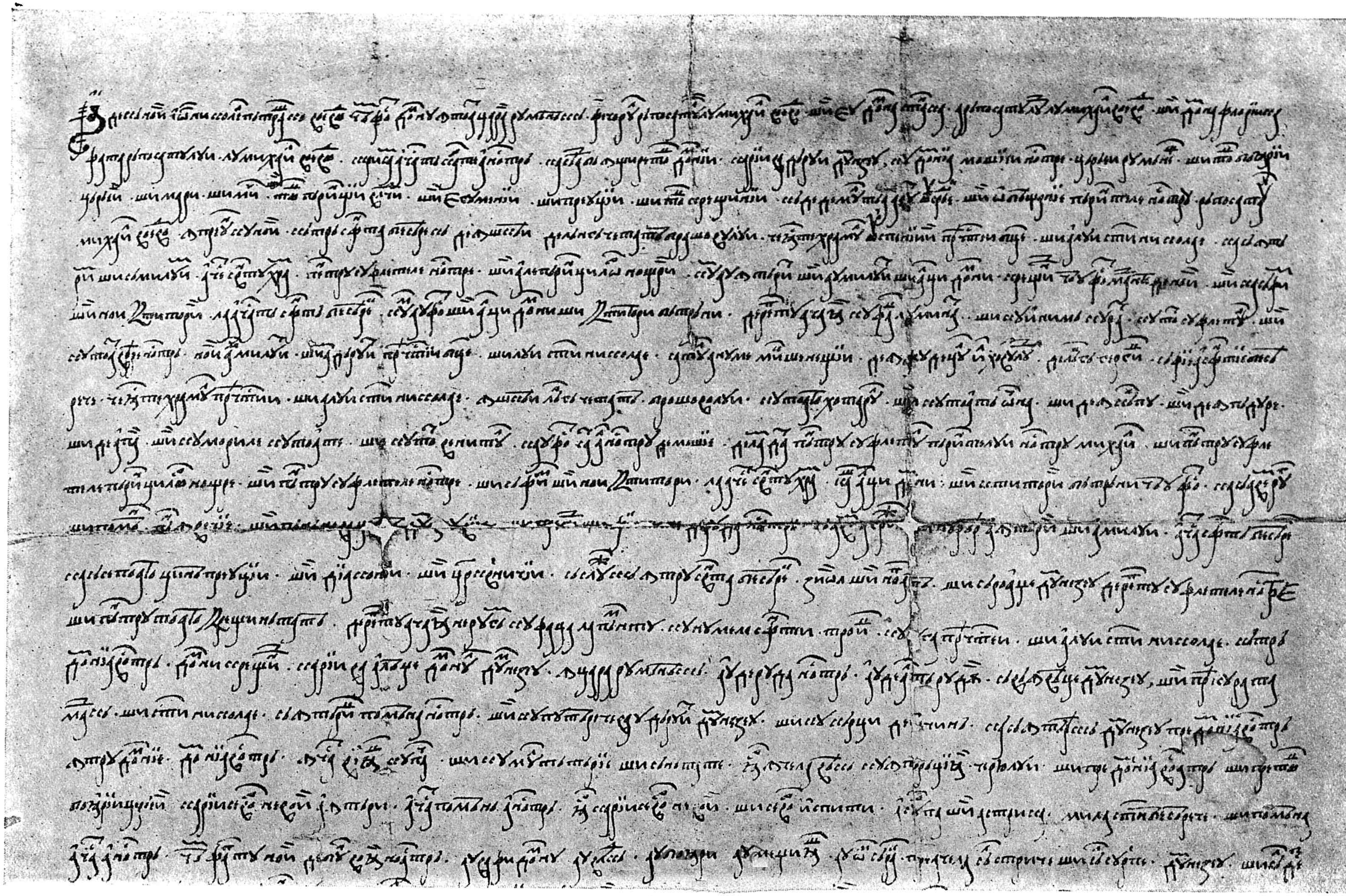

AUTOGRAFUL LUI MIHAIU VITEAZUL (ACREDITIVĂ)

Analele Acad. Rom. 1886.

(Cf. şi Henric Stahl, *Grafologia*... Bucureşti, 1926 p. 103.)

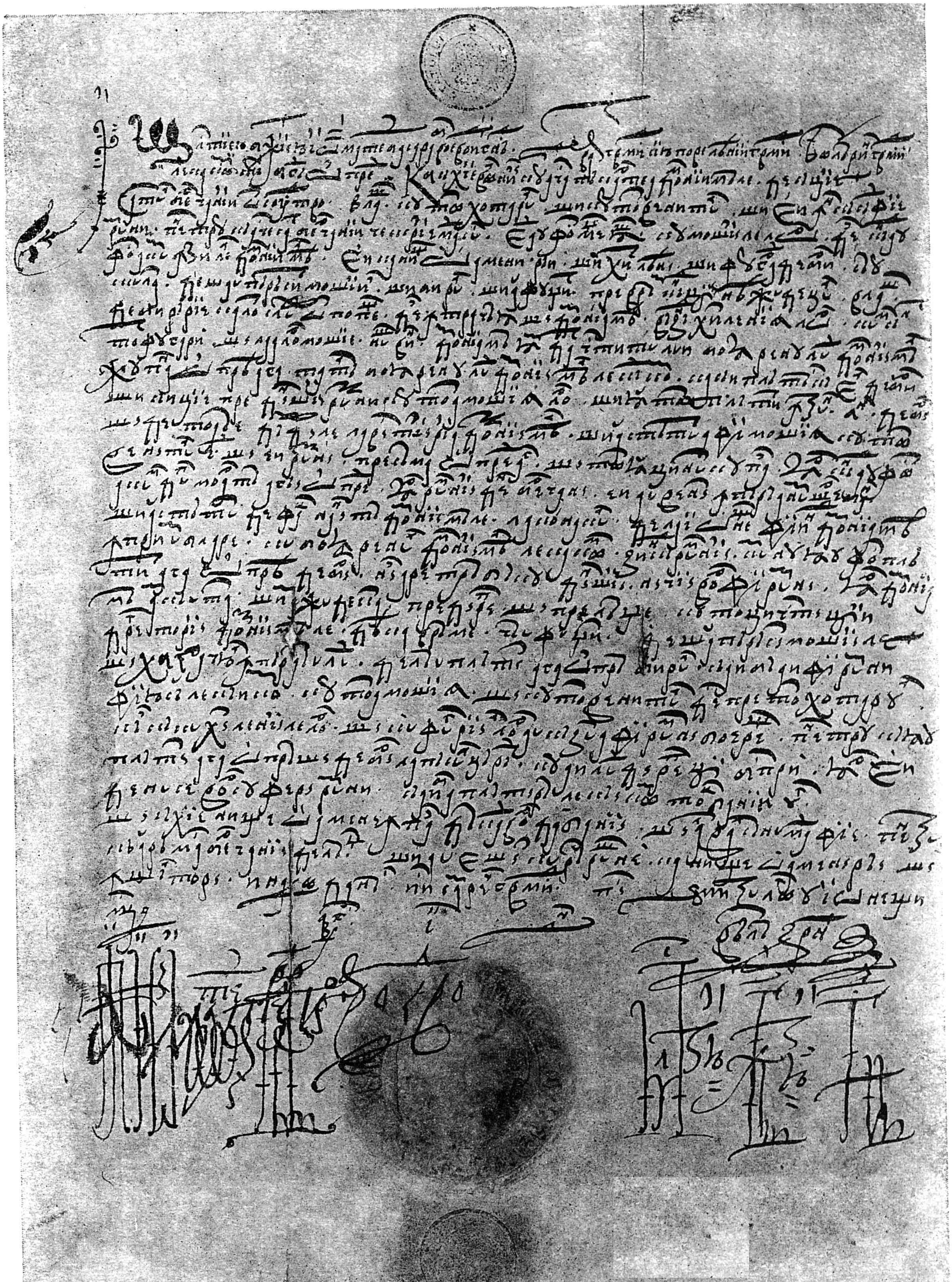

Brașov, 1602.

CARTEA LUI NICOLAE PĂTRAȘCU, FIUL LUI MIHAIU VITEAZUL, A DOAMNEI STANCA
ȘI A DOAMNEI FLORICA PENTRU BISERICA DIN ȘCHEI

Originalul în colecție particulară. Copie fotogr. în Arhiv. Stat.

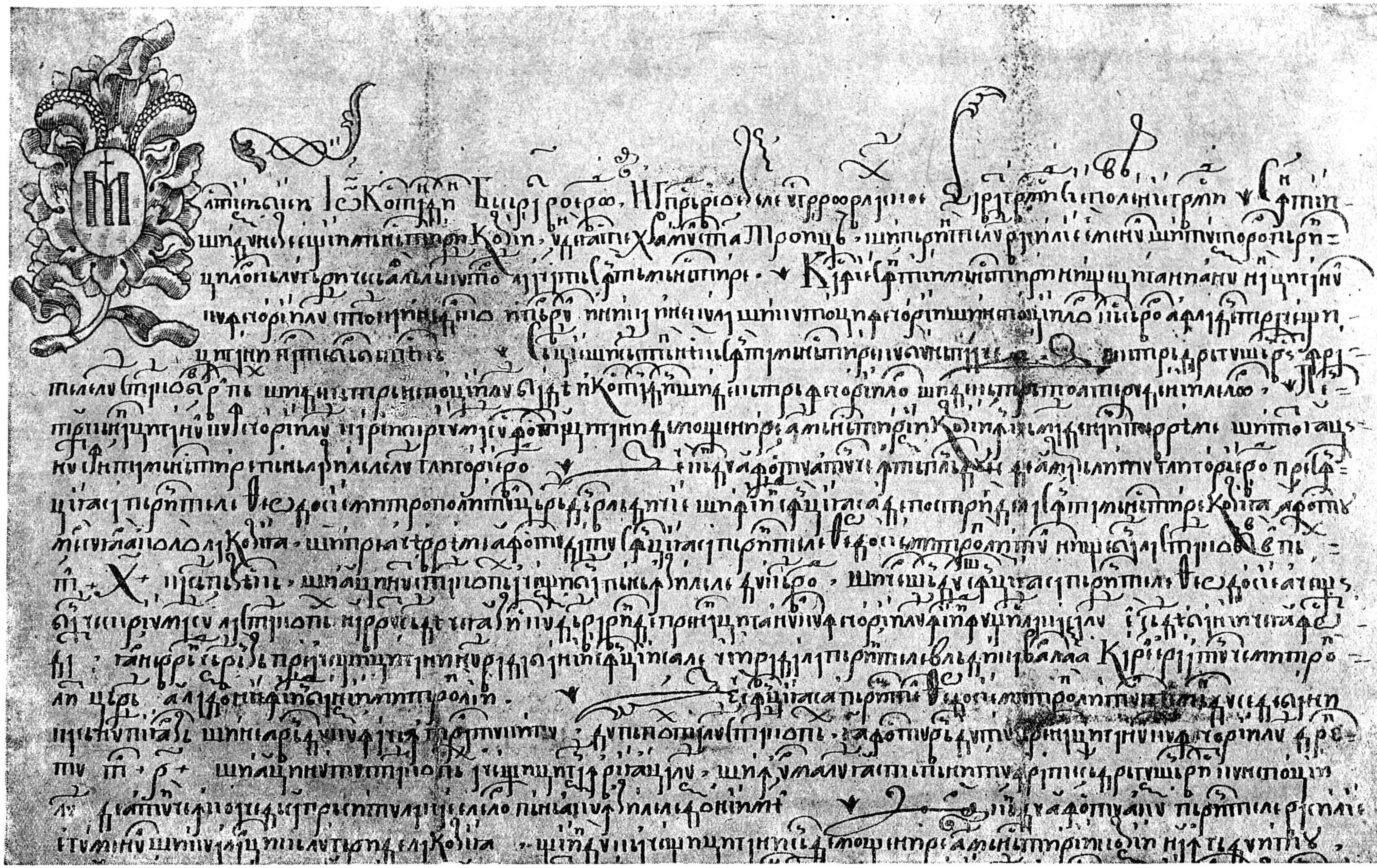
PL. XV

Țara Românească, 1642.

CARTEA LUI MATEI BASARAB CĂTRE LECA COMISUL

Arhiv. Stat. Mitrop. București; pachet 81; netrebnice; doc. 1

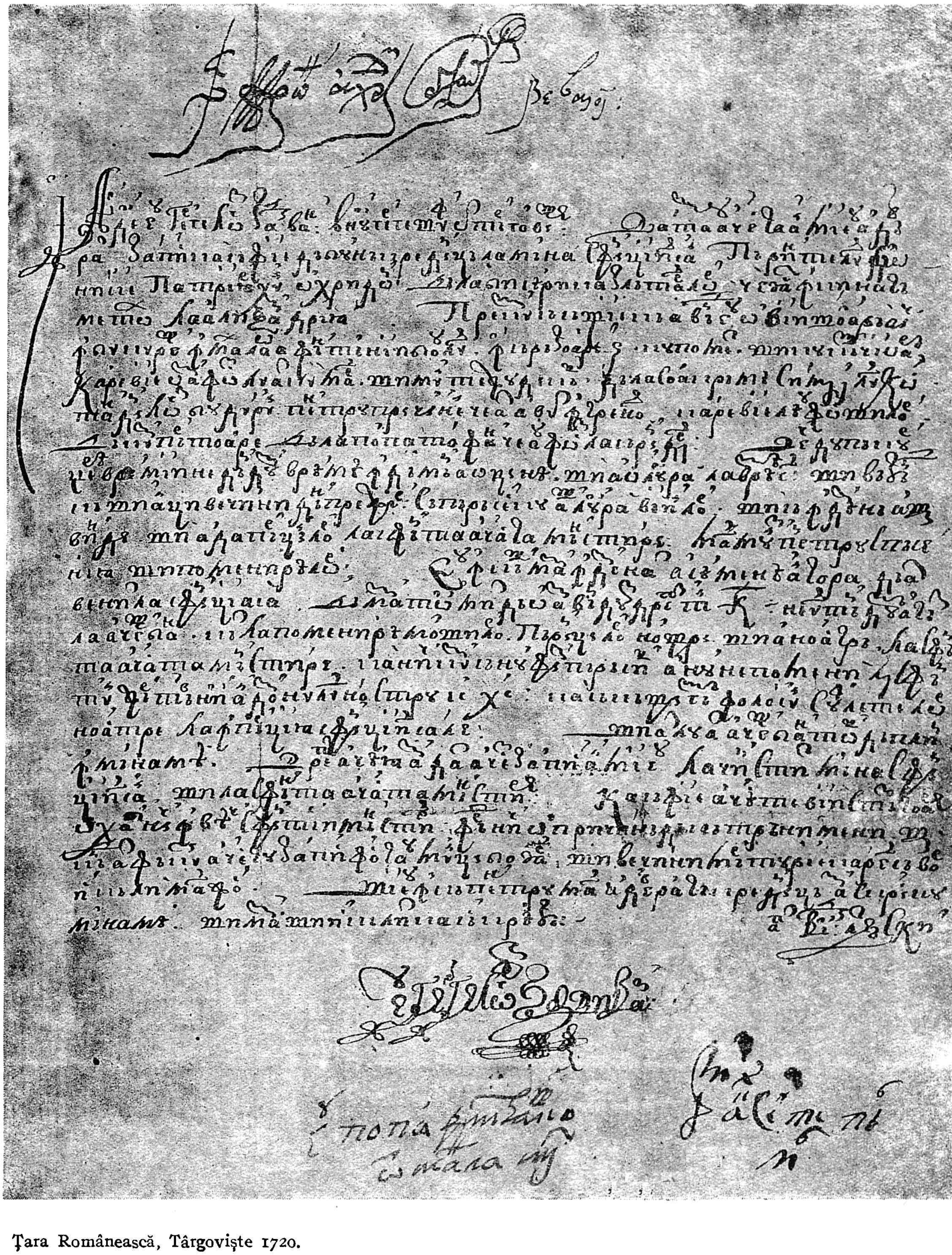

Ţara Românească, 1702.

HRISOV DELA CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Arhiv. Stat. Secţia islavică.

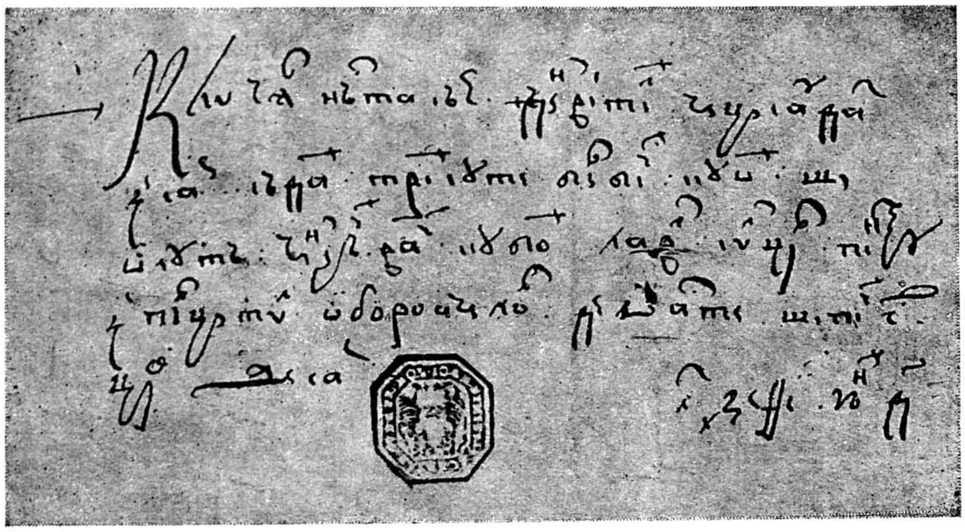
PL. XVII

Ţara Românească, Târgovişte 1720.

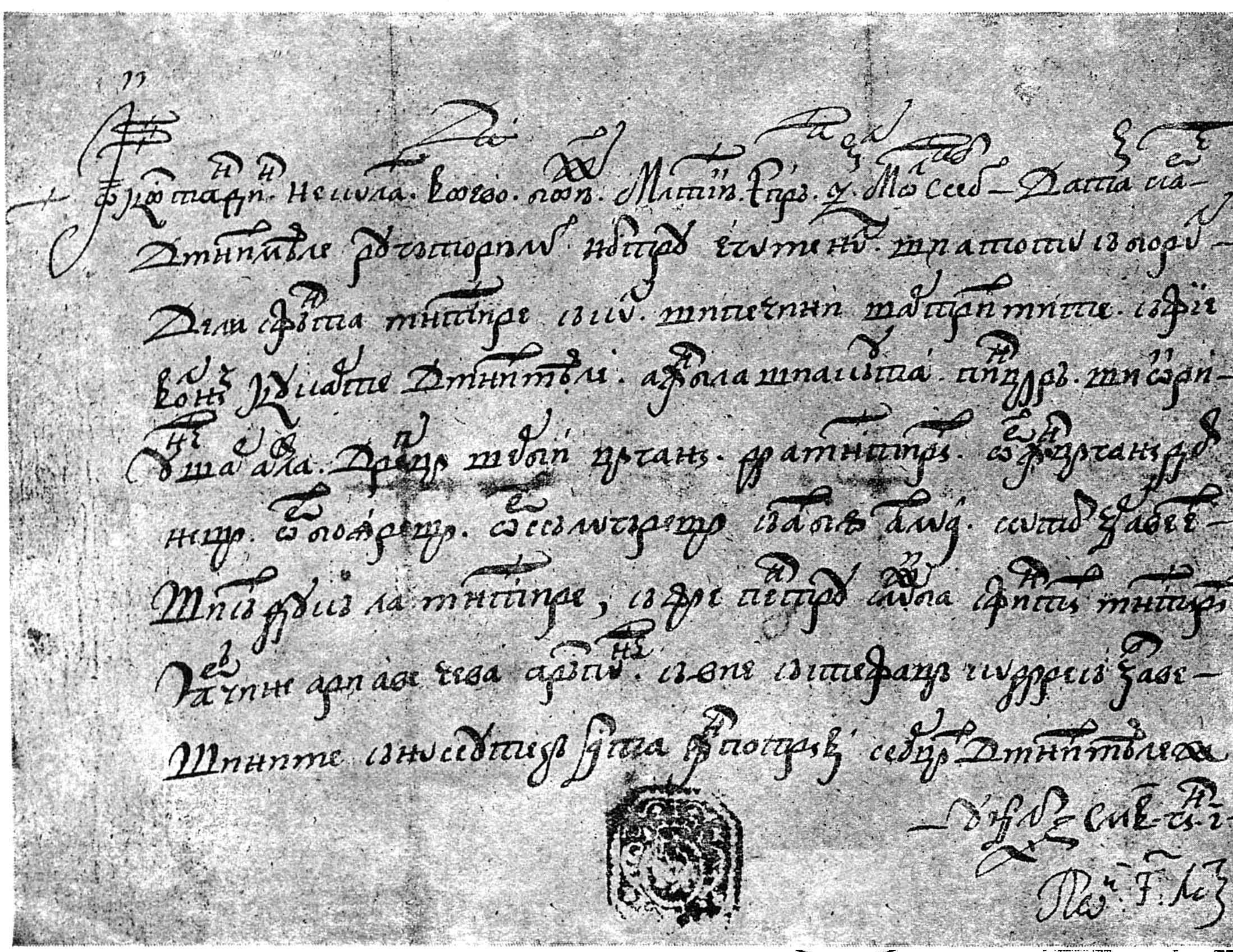
ZAPISUL LUI GHEORGHE LOGOFĂT DE DIVAN

Arh. Stat. Fost în dosar nr. 9/1823 al m-rei Zlătari. Secţia istorică.

Moldova, 1711, Iulie 4.

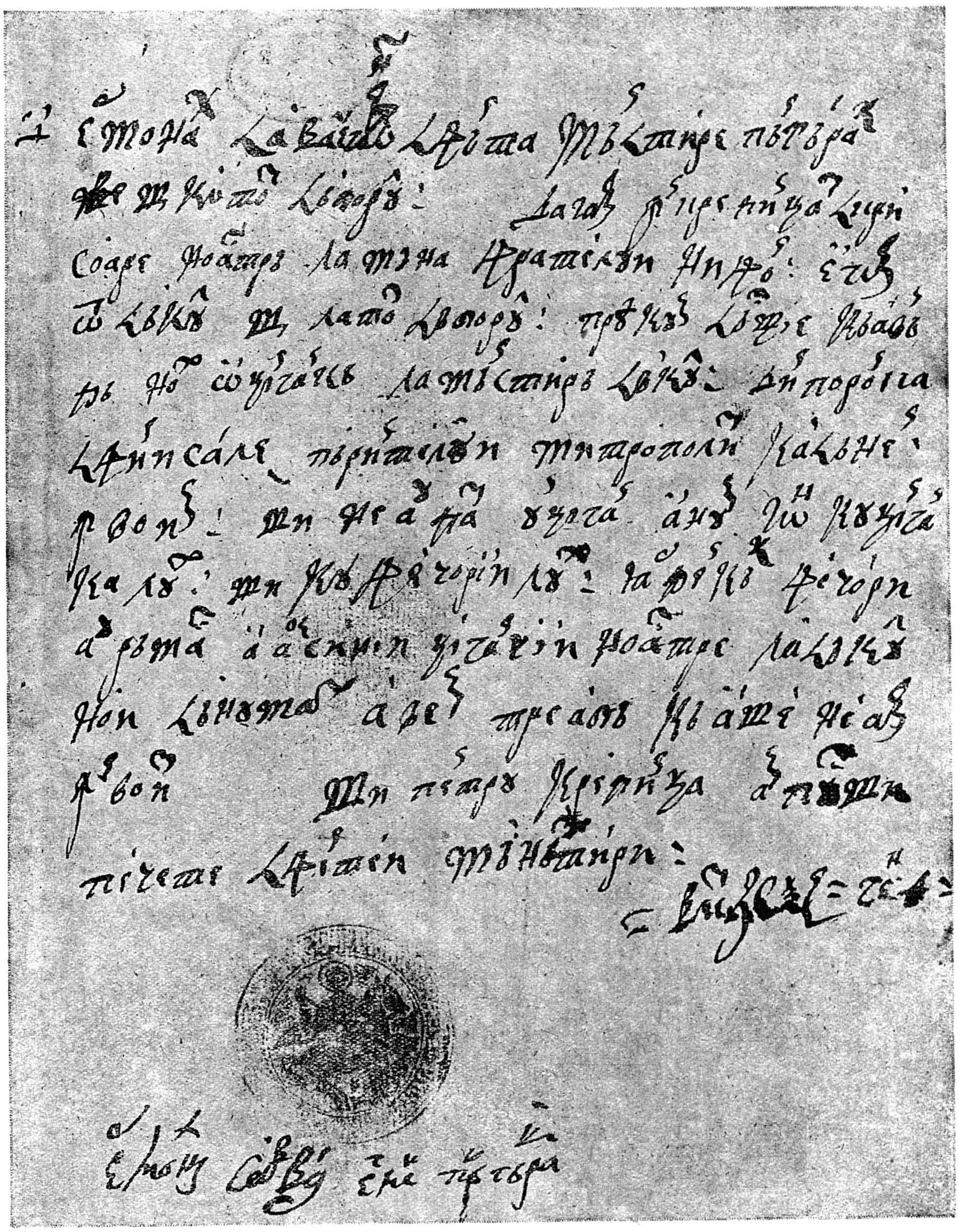
O PORUNCĂ A LUI DIMITRIE CANTEMIR

Moldova, 1734.

CARTEA LUI CONSTANTIN NICOLAE MAVROCORDAT

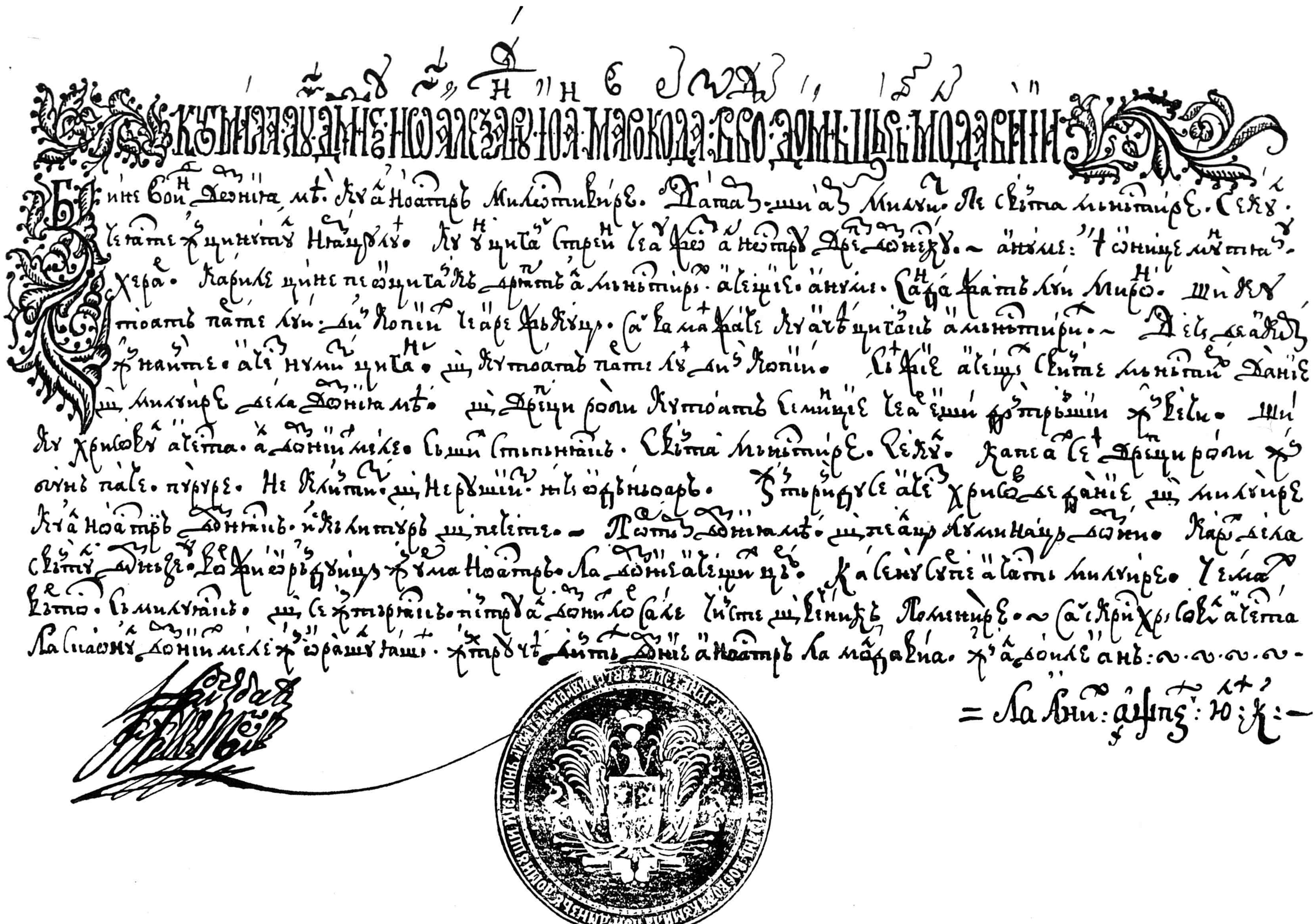
Arh. Stat. M-rea Secul; pachet I, doc 37.

Moldova, M-rea Pângărați, 1759.

ZAPISUL IEROMONAHULUI SAVA

Arh. Stat. M-rea Secul; pachet II, doc. 67.

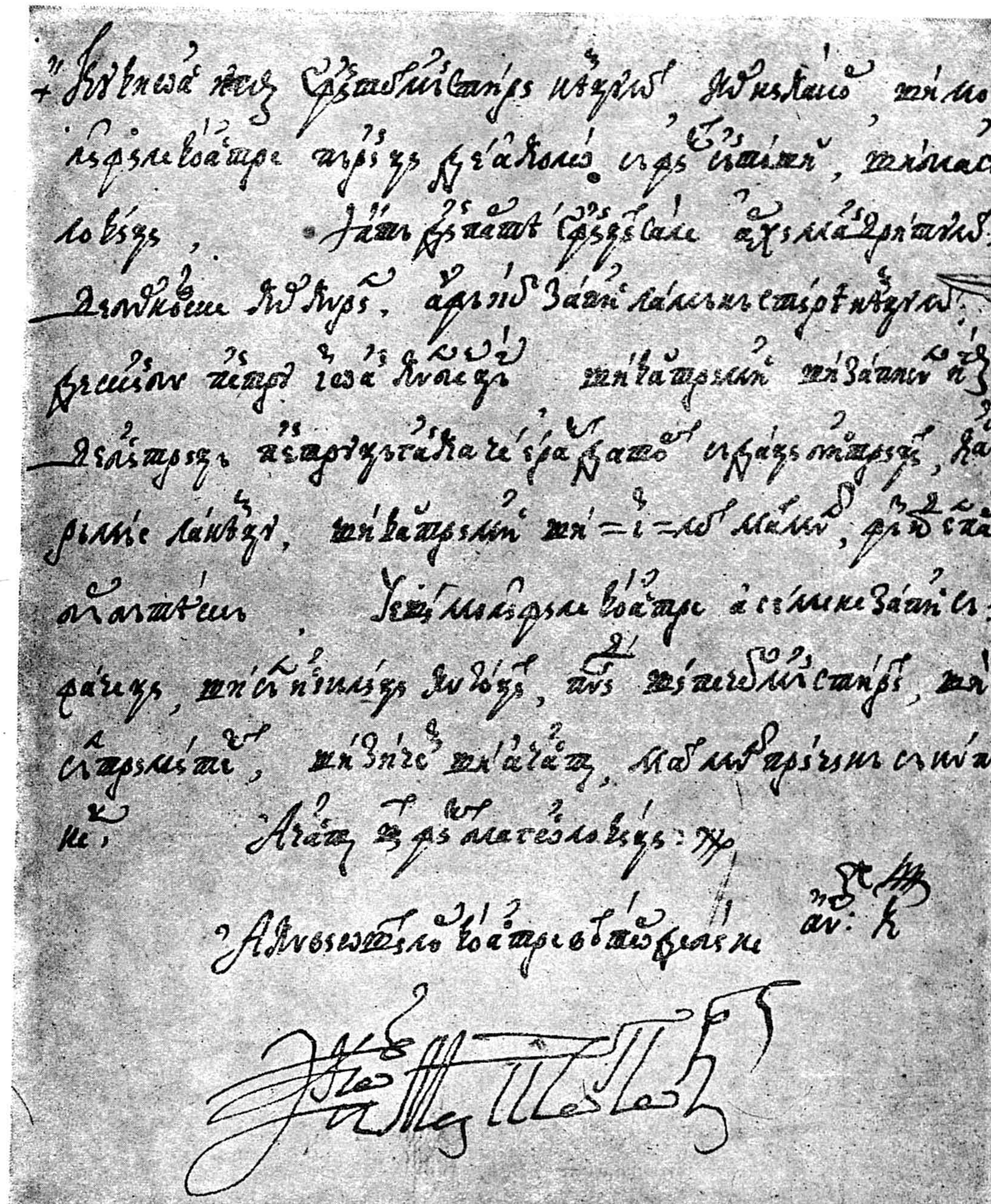

Moldova, Iași, 1786.

HRISOV DELA ALEXANDRU IOAN MAVROCORDAT

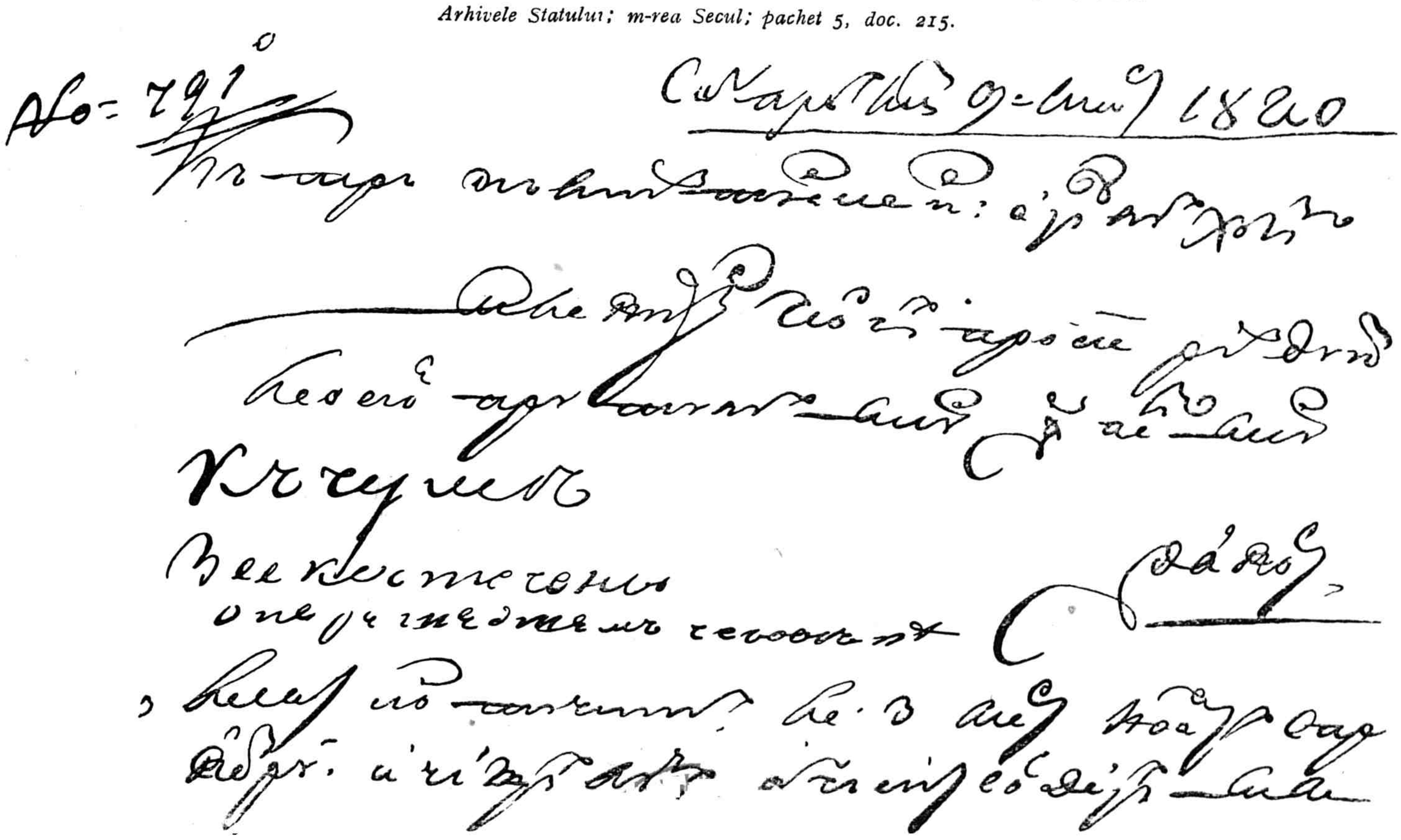
Arh. Stat. M-rea Secul; pachet III, doc. 124 bis.

PL. XXI

SCRISOAREA MITROPOLITULUI IACOV AL MOLDOVEI

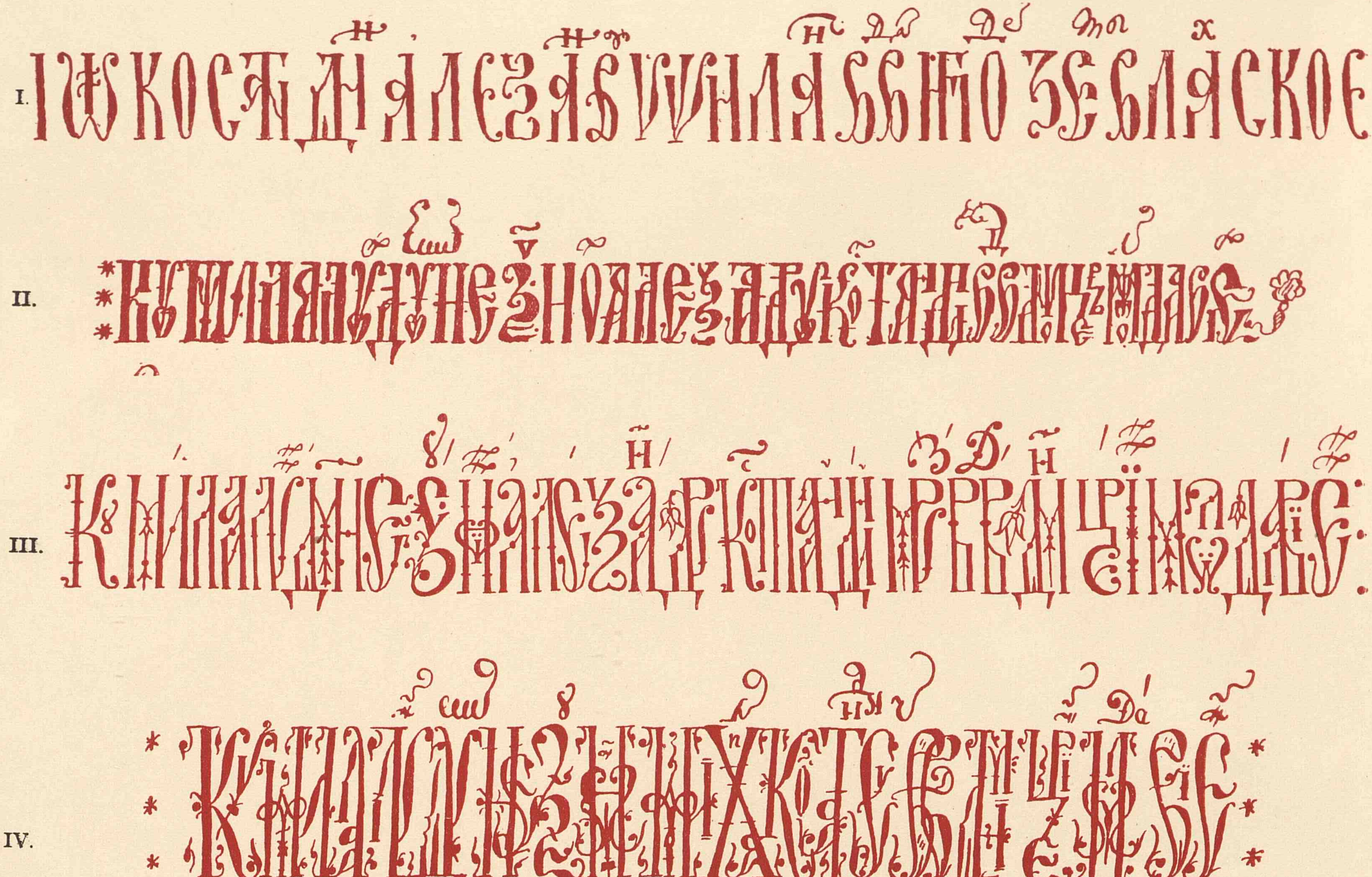
Arhivele Statului; m-rea Secul; pachet 5, doc. 215.

Basarabia, 1820.

RAPORT CĂTRE ISPRAVNICIA ŢINUTULUI HOTIN

Arh. Stat. Dosarul Pârcălăbiei Hotinului din anii 1819—1820.

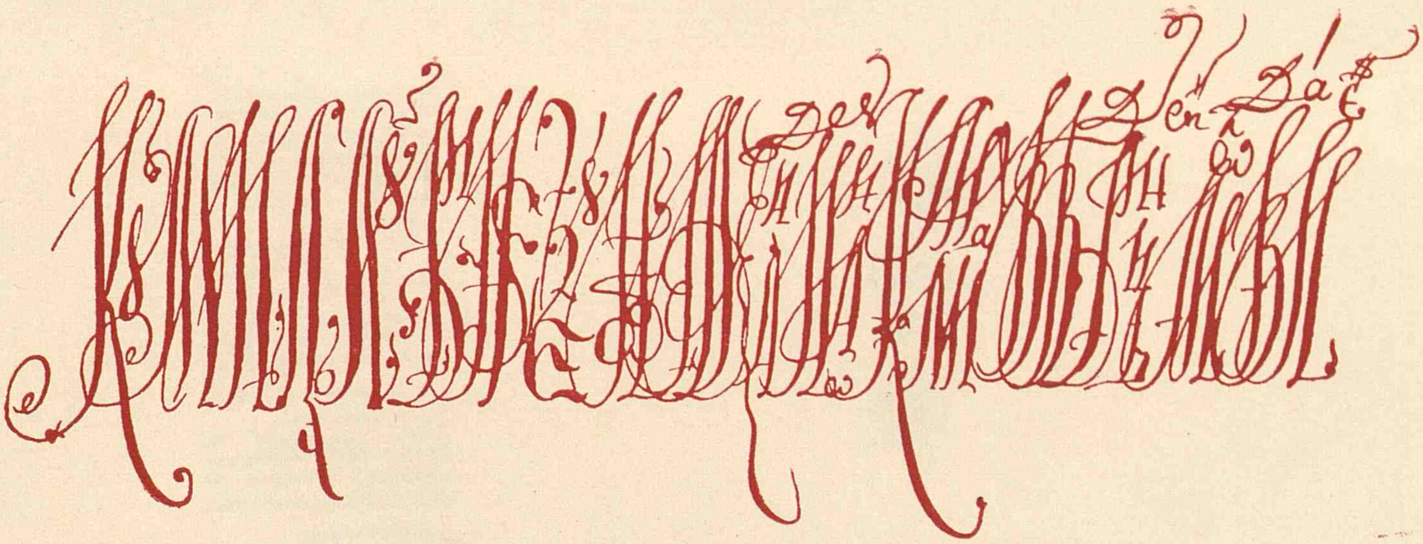

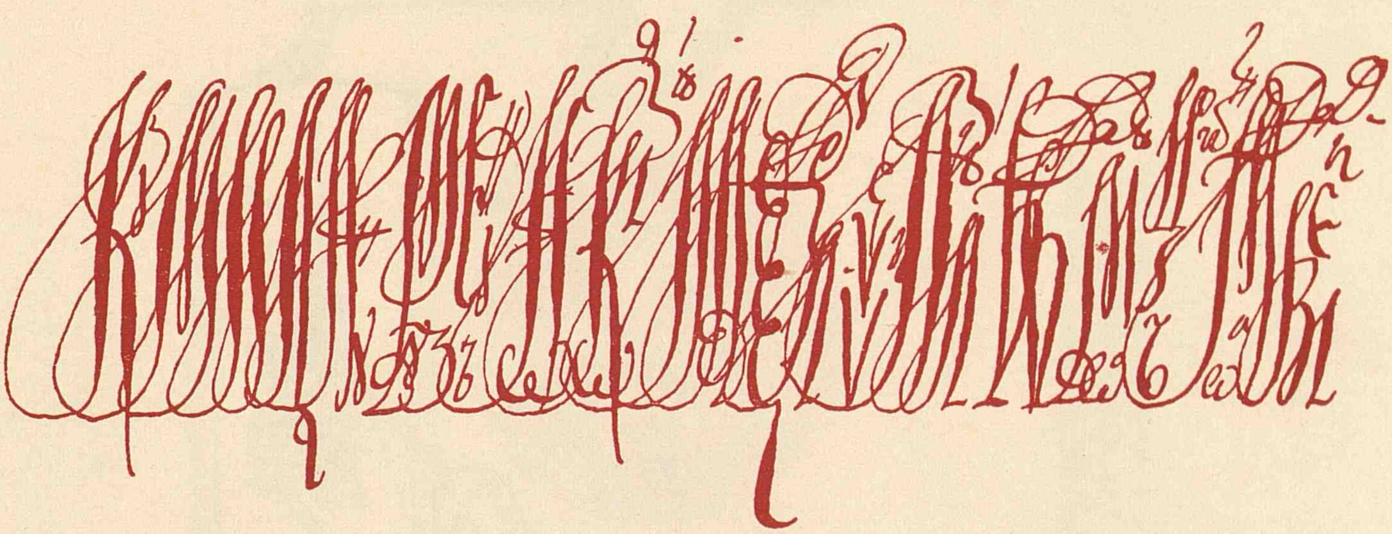
LIGAMENTE: INIȚIALE DE HRISOAVE

I. 1805, Iunie 25; II. 1792, Dec. 3 III. 1792, Dec. 3; VI. 1793, Aprilie 10.

Arhivele Statului. Pachetul 15, doc. 6; 17, doc. 4.

PL. XXIII

LIGAMENTE: INIȚIALE DE HRISOAVE

1799, August 3; 1795, Iulie 3.

Arhivele Statului.

FINAL DE HRISOV

Cf. și Henric Stahl, Grafologia... București, 1926, p. 84.

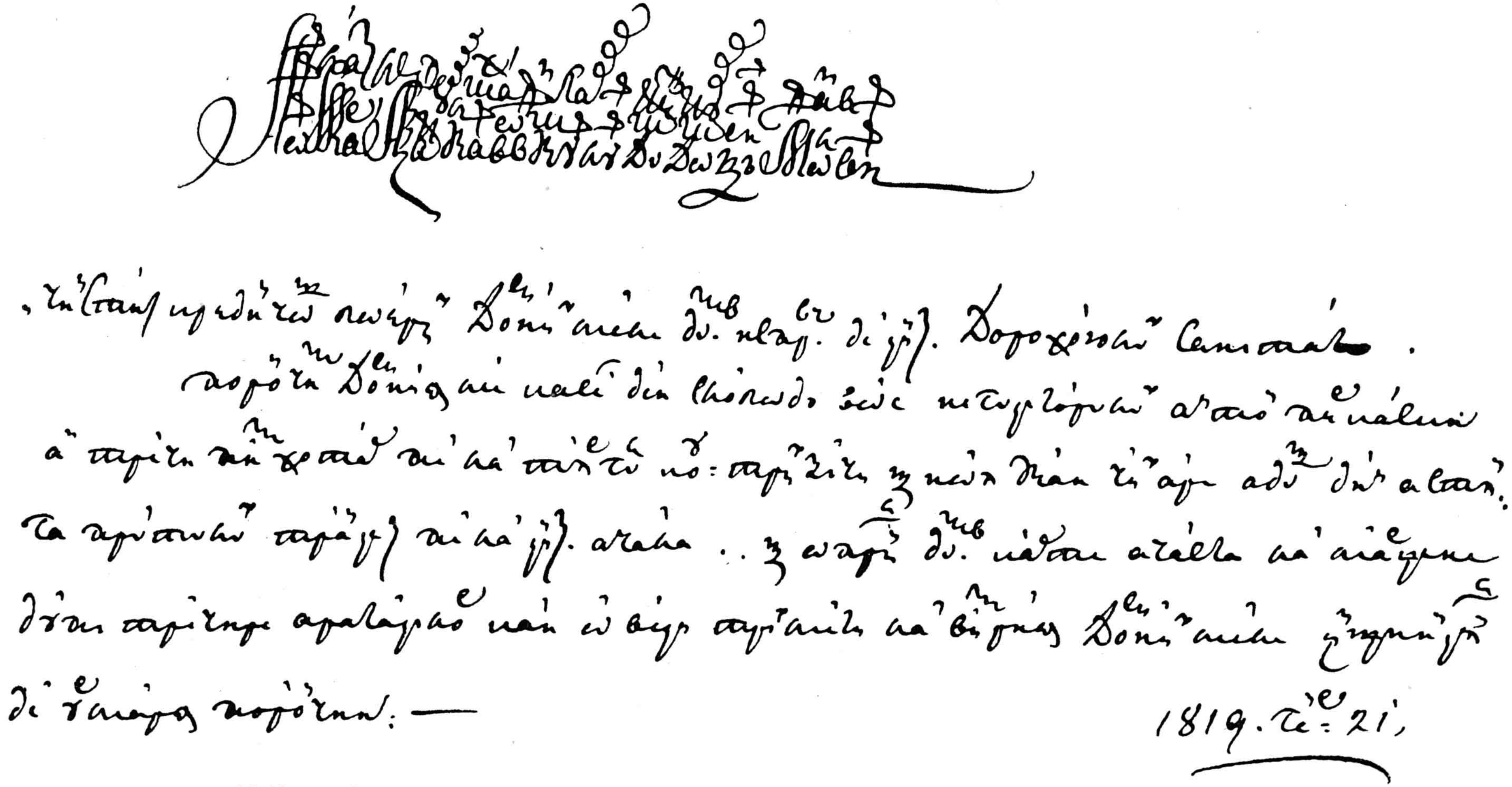
1805, Iunie 20.

FINALUL UNUI HRISOV

LIGAMENTE, SEMNĂTURI

M-rea Obedeanu; pachet 15, doc. 6.

PL. XXV

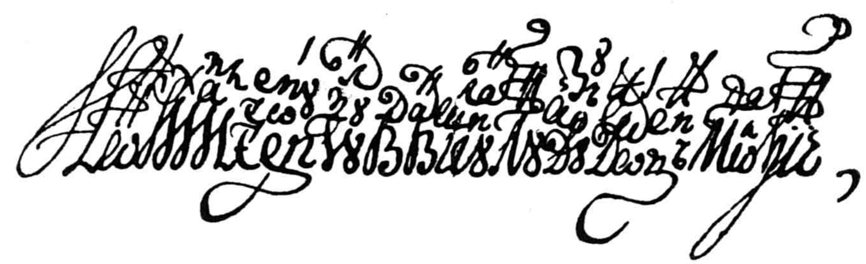

Moldova, 1819.

O CARTE A LUI SCARLAT CALIMAH

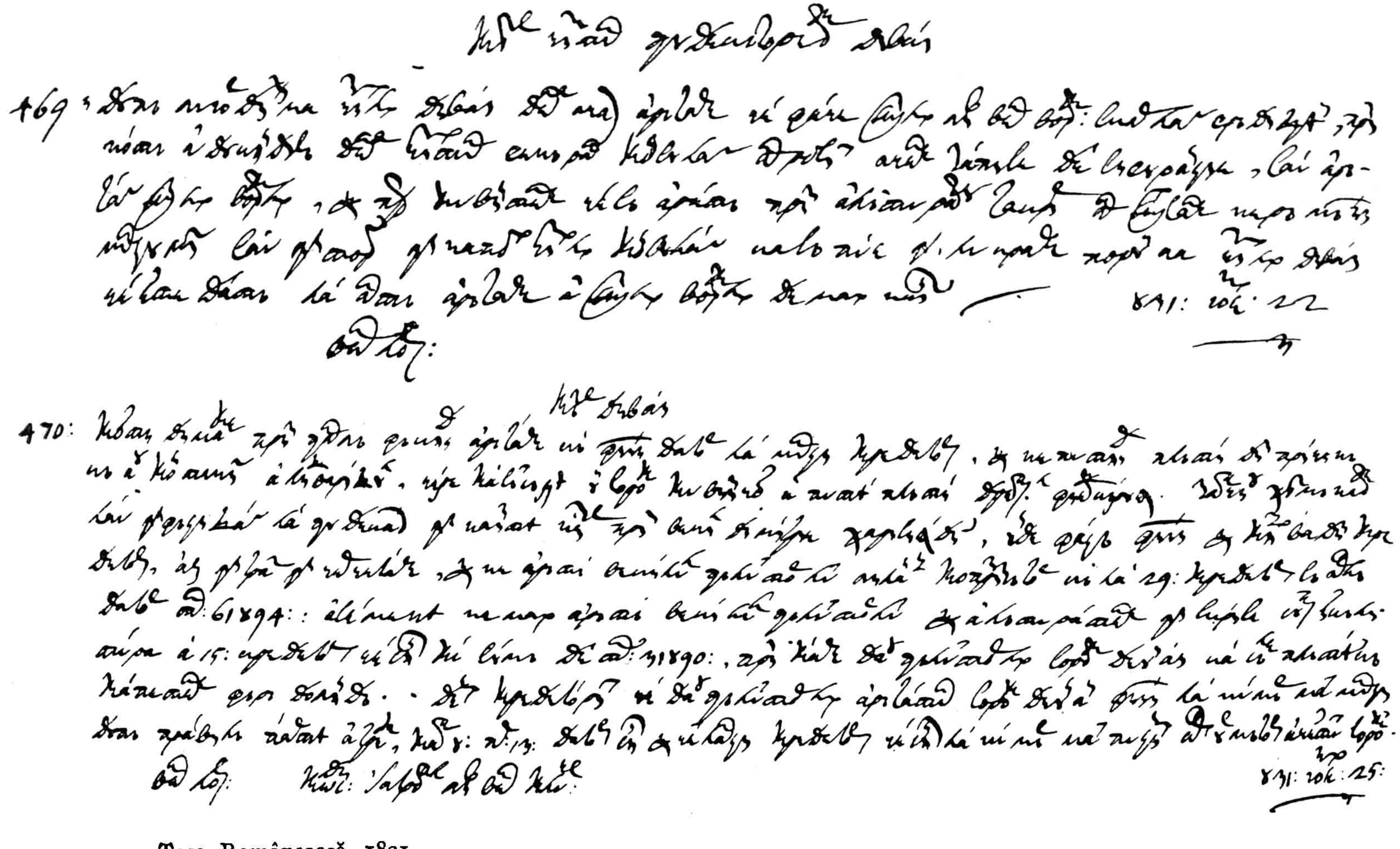
(SCRIERE CU CATURI)

Arhivele Statului.

SCRIERE CU CATURI.

PL. XXVI

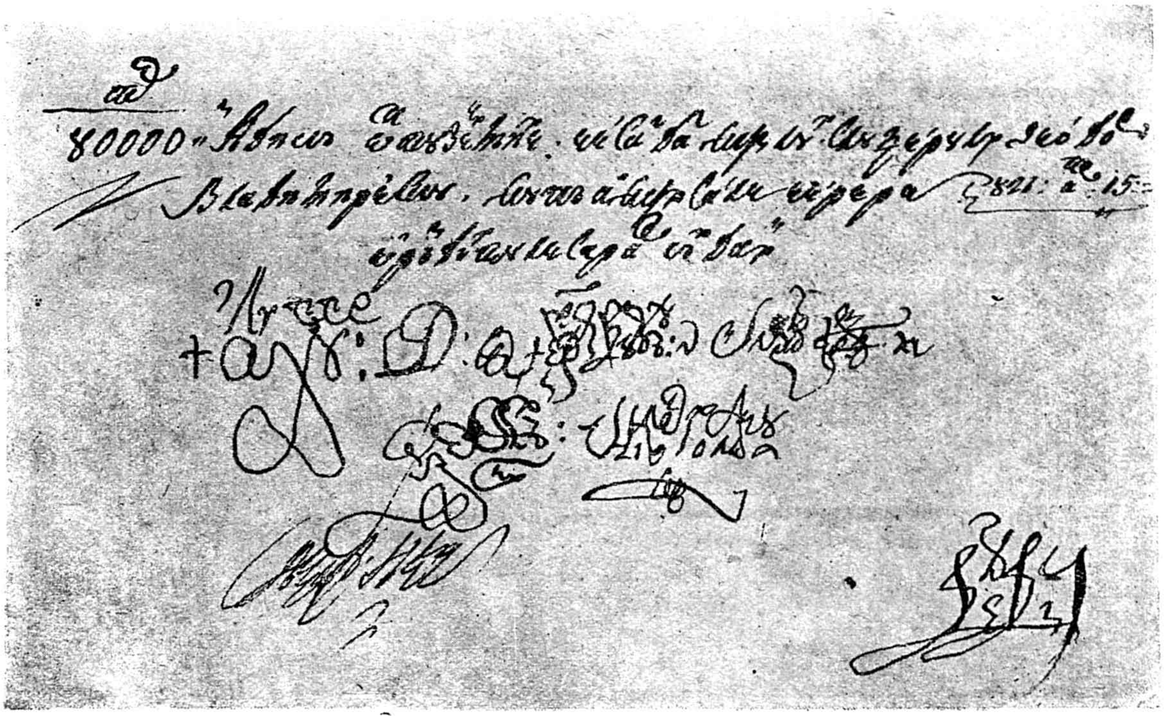

Țara Românească, 1831.

RAPOARTE CĂTRE DIVANUL JUDECĂTORESC

Arhivele Statului. Logofeția streinelor pricini, pe anii 1830-31. Cond. nr. 23, p. 443 444.

PL. XXVII

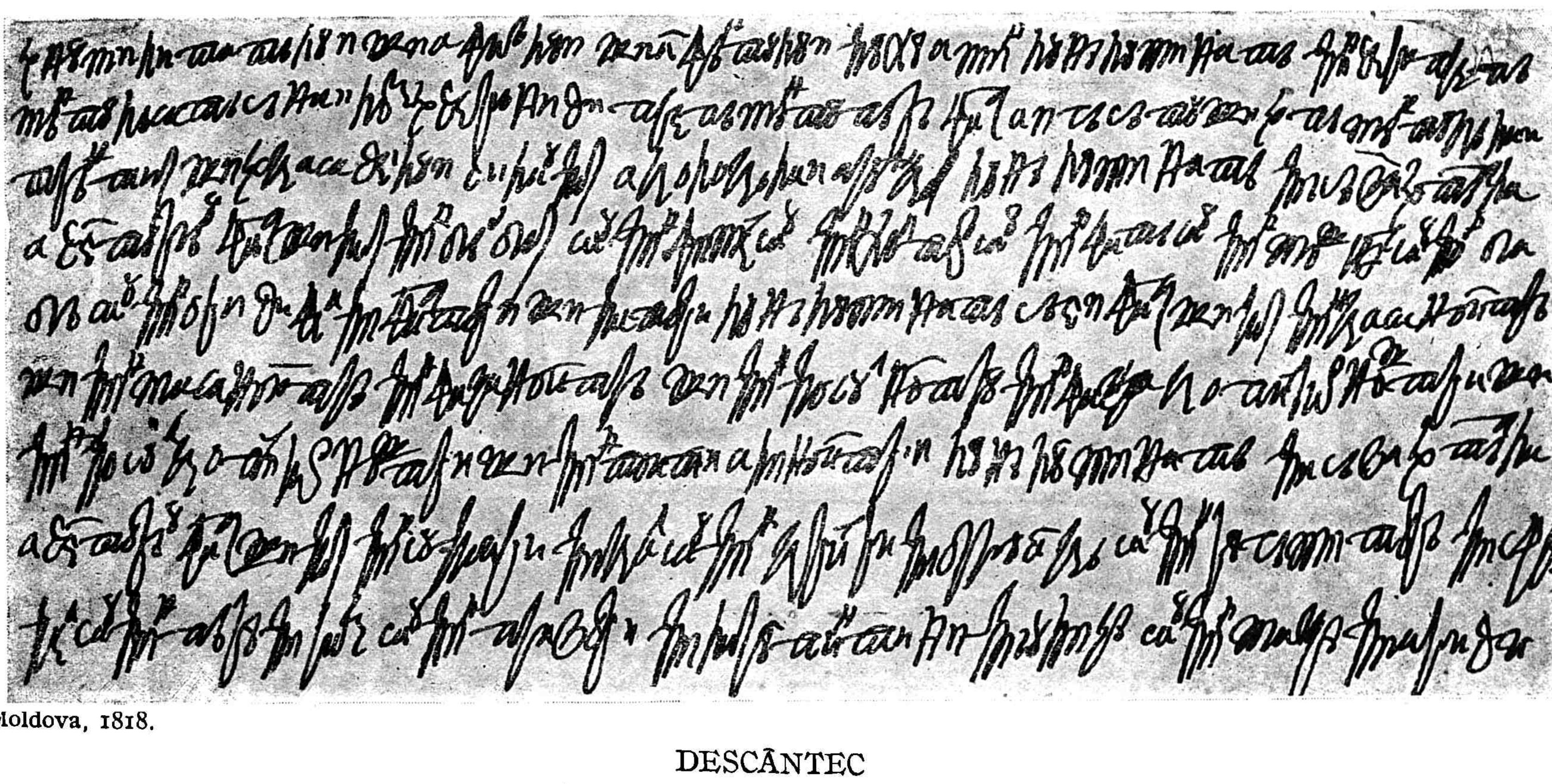
Ţara Românească, 1821.

SEMNĂTURI

O PORUNCĂ A DIVANULUI ŢĂRII ROMÂNEŞTI

Arhiva Principelui C. Basarab-Brâncoveanu

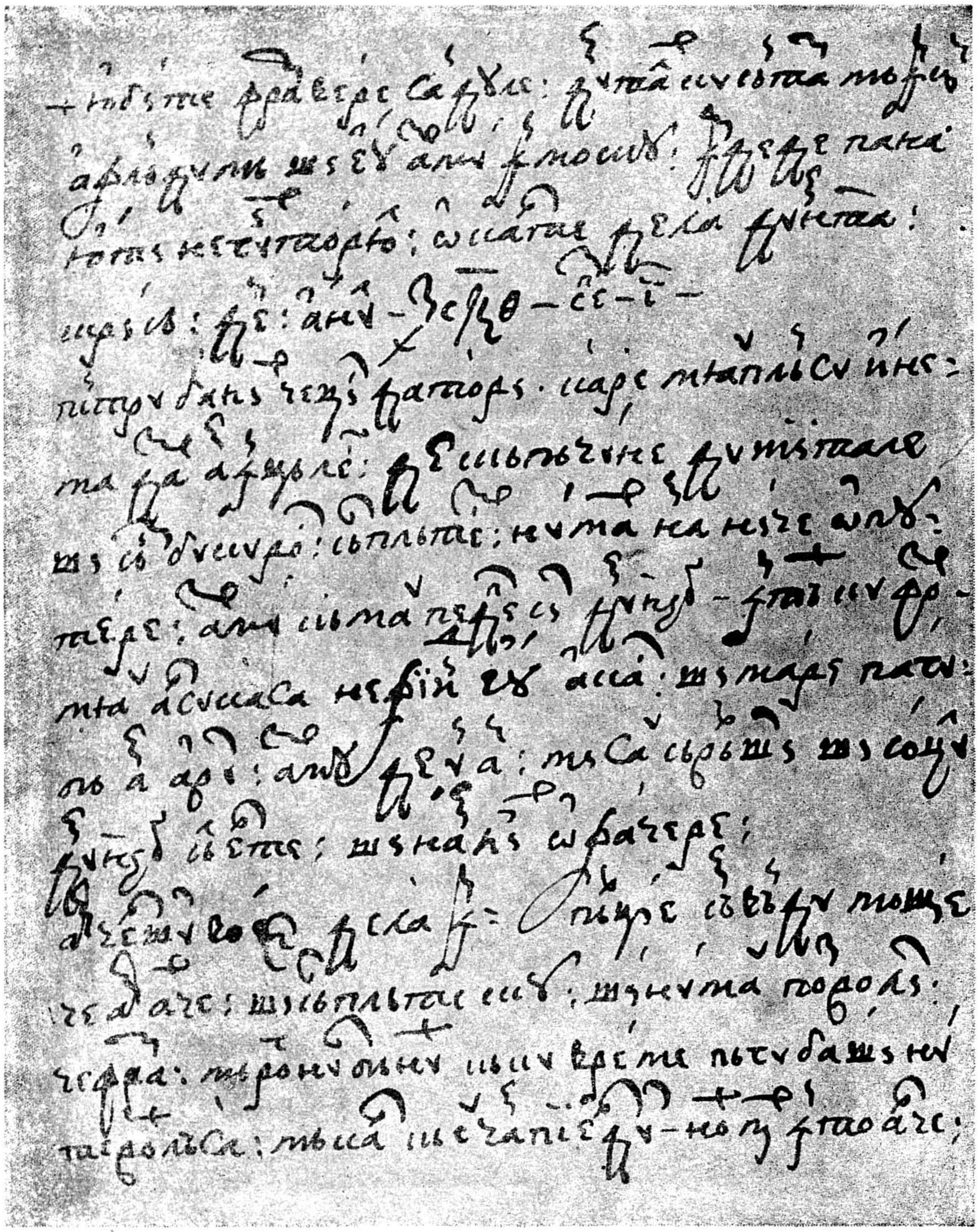
Comunicat de d. Em. Vîrtosu.

Moldova, 1818.

DESCÂNTEC

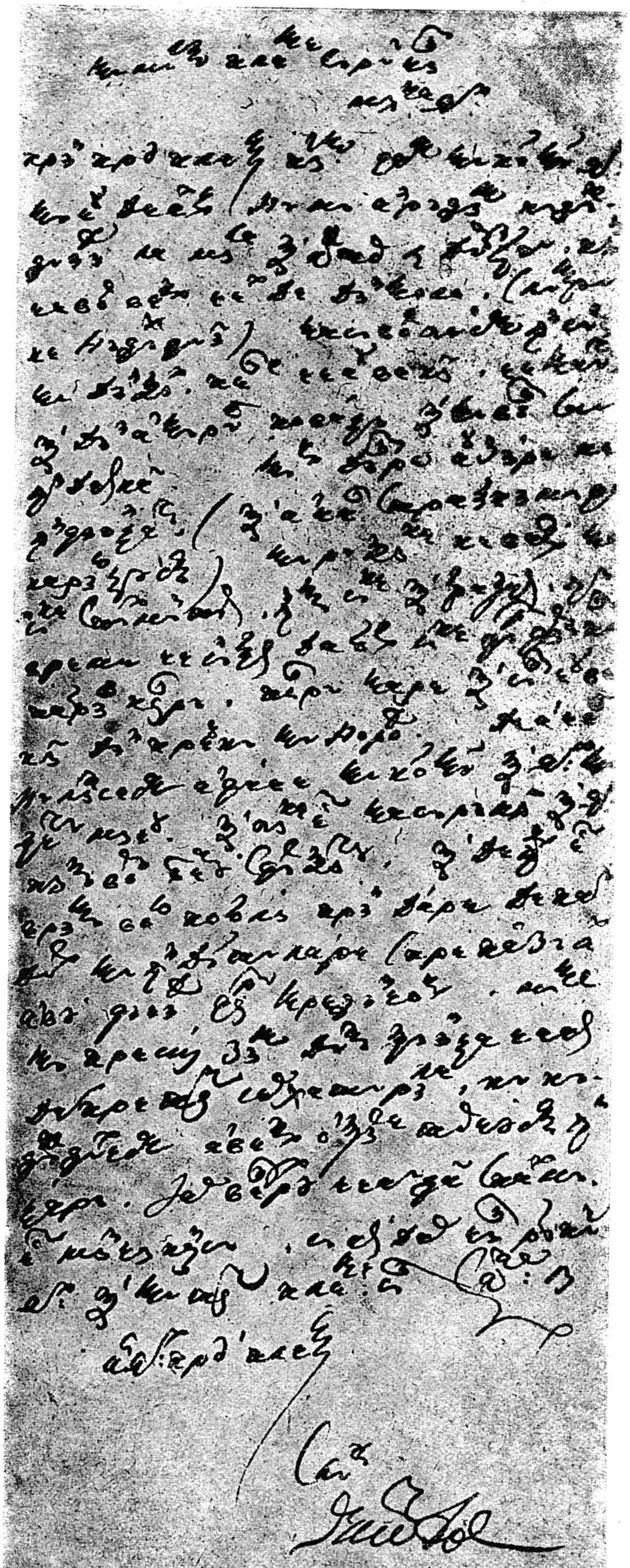
Acad. Rom. ms. 4687 (Diverse foi volante).

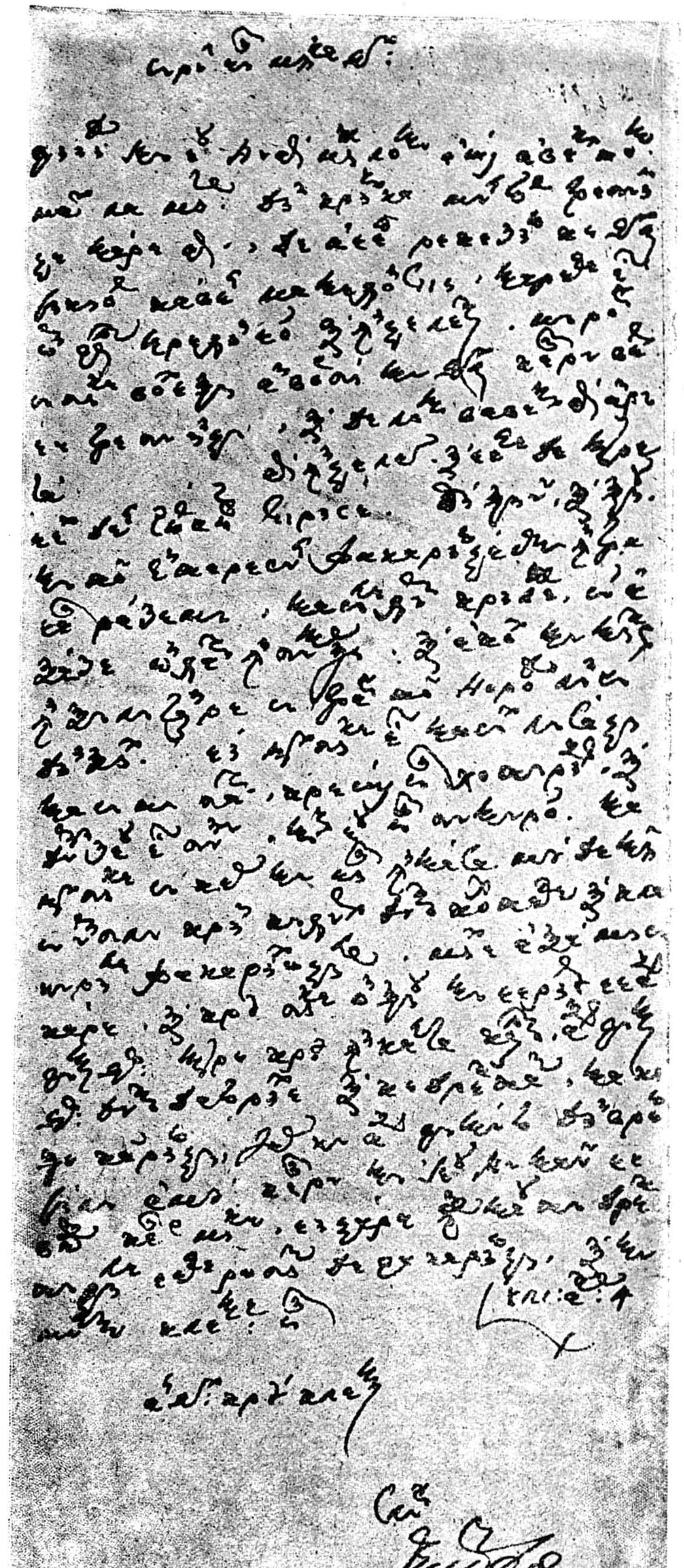

Moscova, 1722, Aprilie 23.

SCRISOAREA LUI ILIE ABAZA, PRIBEAG MOLDOVEAN

Analele Acad. Rom. s. II, t. XXXIII. Mem. Secț. Ist.

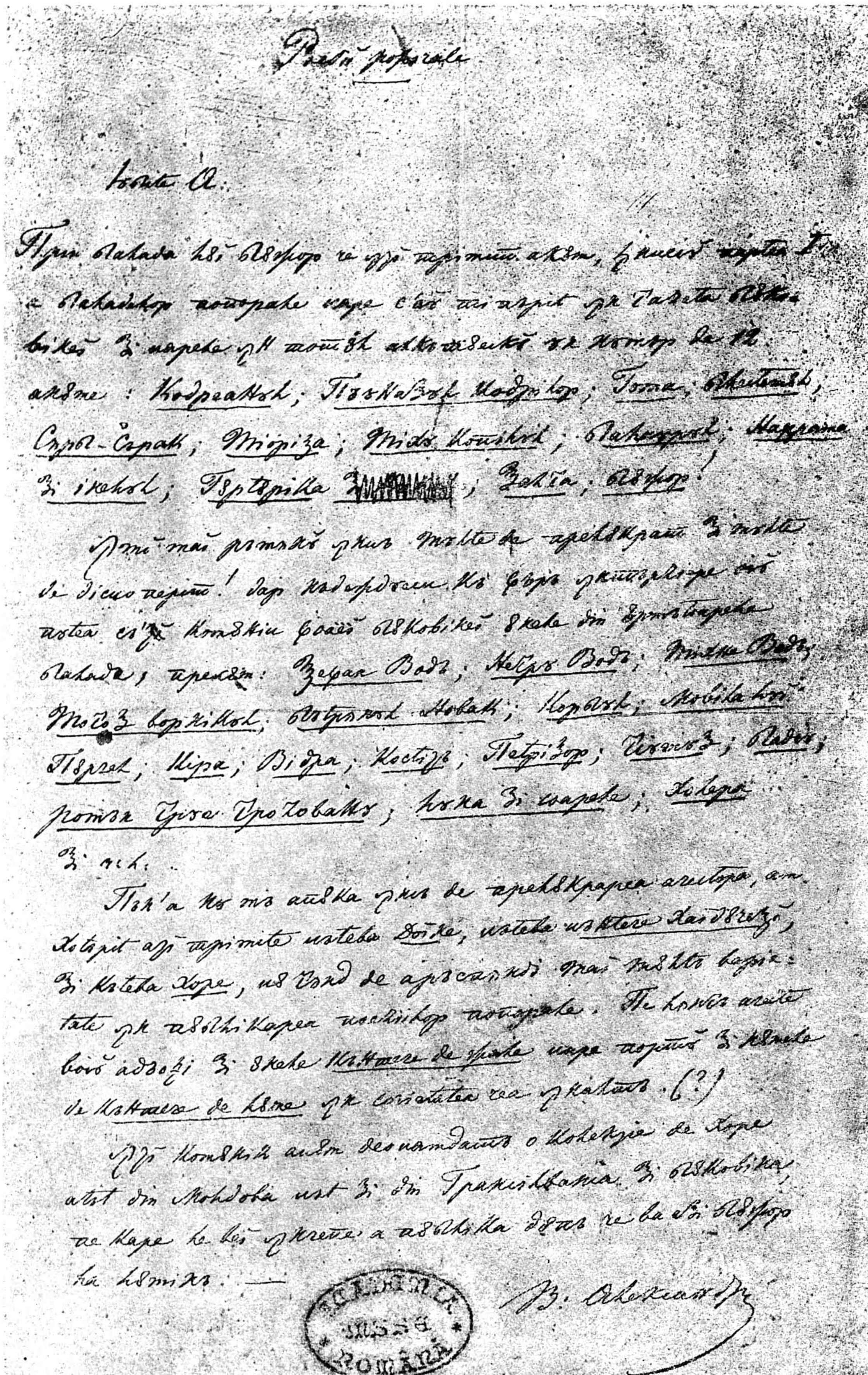

Ţara Românească, 1821.

SCRISORI DELA TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE FILIPESCU VULPE

Arhiva Principelui C. Basarab-Brâncoveanu

Comunicat de d. Em. Virtosu.

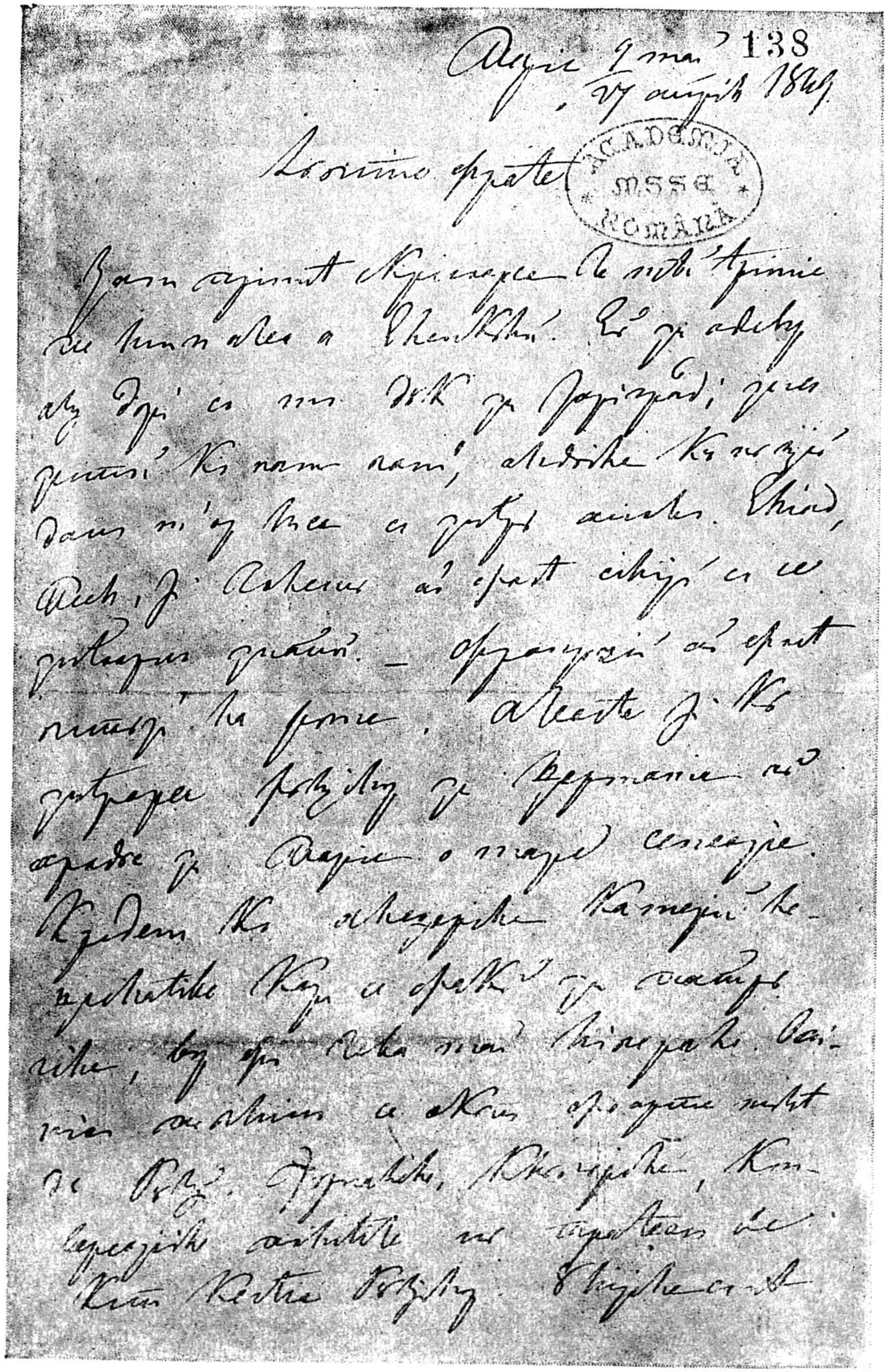

Poesii poporale

1849.

SCRISOAREA LUI V. ALECSANDRI CĂTRE A. HURMUZAKI

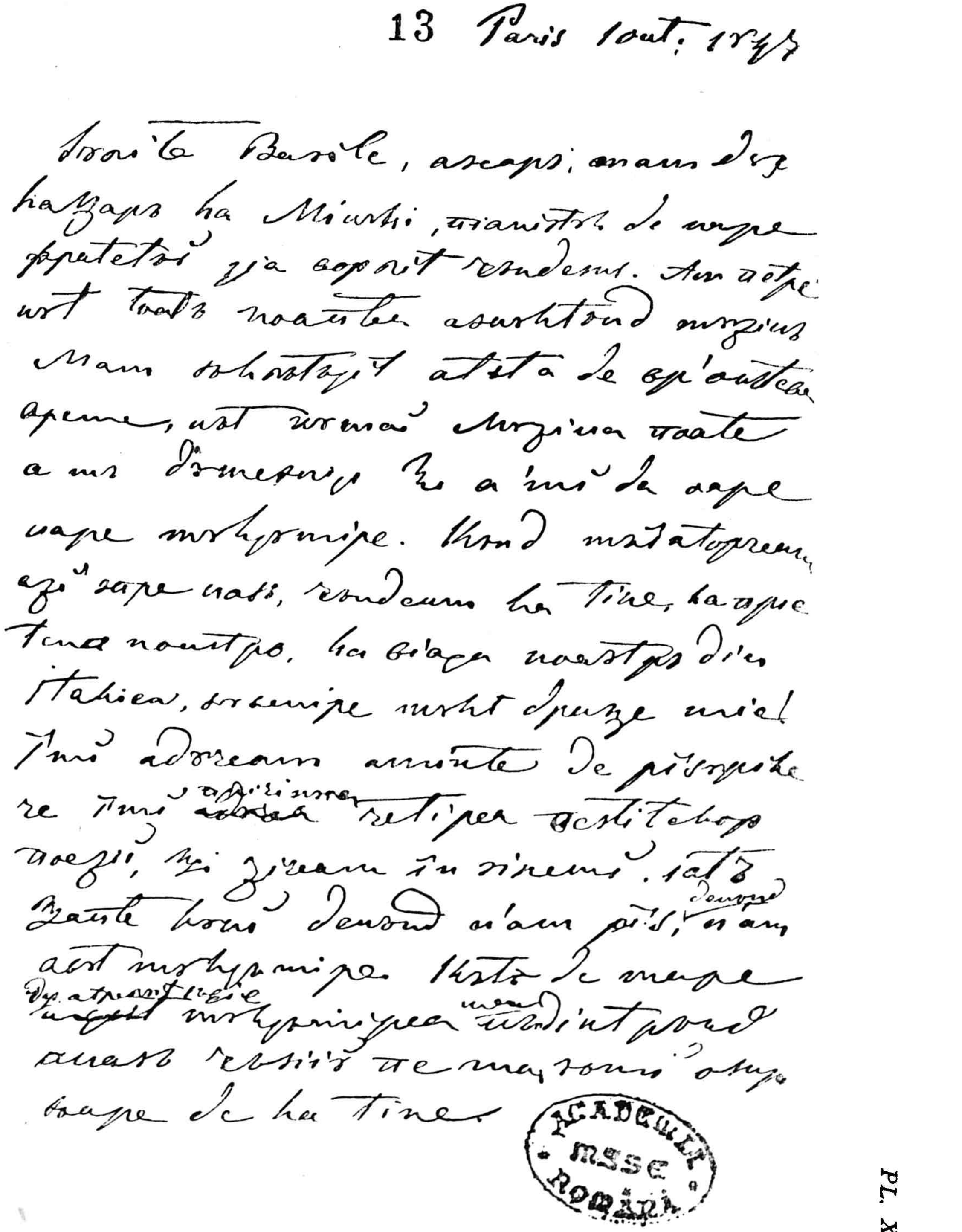
Acad. Rom. ms. 3349 f. 6 r.

Paris, $\frac{9 \text{ Mai}}{27 \text{ Aprilie}}$ 1849.

M. KOGĂLNICEANU CĂTRE FRATELE SĂU, ALECU

Acad. Rom. ms. 1164 f. 138.

Paris, 1 August, 1847.

SCRIERE DE TRANZIȚIE

Scrisoarea lui N. Bălcescu către V. Alecsandri.

Acad. Rom. ms. 4499 f. 13 r.

PL. XXXII